

Eskilander Thomasson

Justitieombudsman—Justitieråd.

Några blad ur en märklig meritlista till landets högsta domareembete.

Af

en f. d. domare.

Då förf. till efterföljande lilla framställning på sin tid genom pressen erfor dåvarande Justitieombudsmannen, numera Justitierådet Eskilander Thomassons åtgöranden i den s. k. Qvantenska saken, rönte han i likhet med största delen af den tänkande allmänheten en liflig känsla af förtrytelse. Men hos förf., som genom ett temligen långvarigt och mångsidigt studium af embetsmän och deras handlingar bildat sig den uppfattningen, att man af *en* åtgärd sådan som herr Thomassons ifrågavarande ofta nog kan draga befogade misstankar rörande verksamheten i det hela, stannade det icke dervid. Förf. menade, att den, som i detta fall på ett efter hans lifliga öfvertygelse så missriktadt sätt uppfattat sitt höga embetes förpligtelser, sannolikt icke håller i embetets utöfning i öfrigt vore tadelfri. Härutaf föränleddes en forskning uti de offentliga handlingar, hvilka innehålla berättelsen om samma embetsutöfning — en forskning, som gaf ett resultat vida utöfver och vida beklagligare än hvad förf. väntat. Han hade väntat att finna en viss brist på den handlingskraft och den energi, som böra utmärka en riksdagens justitieombudsman. Han hade väntat att finna en viss eftergifvenhet måhända för de maktgandandes meningar och den allmänna riktningen hos de för stunden bestämmande. Han fann annat och mera. Han fann en alldeles i ögonen fallande brist på erforderlig kompetens till åklagarens värf, han fann en t. o. m. i betraktande af hvad han emotsett öfverraskande efterlåtenhet vid utkräfvet af

laglig näpst å embetsförbrytare, han fann en sannolikt på oför- måga att uppfatta de stora medborgerliga rättigheternas betydelse grundad slapphet i häfdandet af sådana rättigheter, der de, såsom understundom på senare tid hos oss varit fallet, kränktes eller eluderades.

Det var så långt ifrån, att dessa upptäckter hos förf. framkallade någon lust att, på sätt han nu beslutit, offentliggöra sina undersökningar, att han fastmera ryggade tillbaka därför. Å ena sidan visserligen en förpligtelse att icke tiga med fakta som — förf. måste erkänna det för sig sjelf — med nödvändighet borde komma till allmänhetens kunska. Å andra sidan en naturlig och förklarlig skygghet att med sin penna bidra till att ned- sätta en af landets högste domares anseende och dermed i viss mån vördnaden för den domstol han tillhör.

Inför detta dilemma väntade förf. — väntade först på att tilläfsventys i pressen, någon mera än författarens vid den popu- lära framställningens konst van hand skulle med glad mod åtaga sig det värf, som förf. icke skulle utan tvekan och obehag kunna fullgöra. Väntade sedan, att riksdagens med det speciela ålig- gandet att granska Justitie-ombudsmannens verksamhet utrustade förtroendemän skulle, väckta till påpasslig uppmärksamhet liksom förf. just af den Qvantenska saken, egna en mera ingående gransk- ning och mera detaljeradt bedömande än vanligt åt herr Thomas- sons embetsutöfning och dymedels helt och hållet befria förf. från alla bekymmer.

Men pressen teg. Och riksdagens förtroendemän funno på ett par smärre undantag när, att allt var väl bestäldt.

Vid sådant förhållande har förf. efter ett grundligt öfver- vägande af skälen för och emot beslutit sig för att sjelf fatta pennan.

Om det endast hade varit så, att en riksdagens justitie- ombudsman enl. förf:s mening icke motsvarat det honom gifna förtroendet utan gjort sig skyldig till underlåtenhet, eftergifvenhet och slapphet i sitt embetes utöfning, hade förf. — så beklagligt han än anser att ett embete, som kunde vara det yppersta och gagneligaste af alla, icke råkar i rätta händer — måhända icke ansett sig ovilkorligen uppfordrad att tala.

Icke heller, *om* det blott varit så, att en innehafvare af landets högsta domarekall i föregående tjenster visat en brist på skicklighet, som gjort hans upphöjelse öfverraskande omotiverad.

Men det är föreningen af dessa båda företeelser, det är det egendomliga sambandet deri, att en justitie-ombudsman, som do-

kumenterat sig såsom grundligt misslyckad i detta embete, erhåller regeringens kallelse att utbyta det mot justitierådsemetet — än mera, hedras med denna upphøjelse omedelbart efter att på det mest eklatanta sätt hafva ådagalagt sin inkompetens i det förra embetet — det är detta som gjort det omöjligt för förf. att lemna domen öfver herr Thomasson »åt framtiden, då saken kan uppenbar varda».

Denna förf:s tankegång har tagit sig uttryck i framställningens öfverskrift och han går nu öfver till sjelfva granskningen, dervid först skall faktum efter faktum framläggas några af de mest karakteristiska exemplen på herr Thomassons embetsutöfning såsom justitieombudsman, hvarefter förf. skall tillåta sig att något närmare betrakta den oväntade utmärkelse, i hvilken samma embetsutöfning resulterade.

I.

Herr Thomasson och det olagliga sportelväsendet.

Ett ur många synpunkter upplysande exempel på herr Thomassons uppfattning af sitt åklagareembetes fordringar finnes skildradt i hans berättelser af 1887 och 1888. Dess hufvuddrag äro följande.

Till justitieombudsmannens beifran anmäldes af en i Ödestugu församling bosatt person, att kyrkoherden i Malröbäcks, Ödestugu och Almesåkra församlingars pastorat J. F. Wigstrand i strid med uttrycklig bestämmelse i den för samma pastorat gällande, af Kongl. Maj:t den 5 oktober 1866 fastställda lönerereglering vid flerfaldiga tillfällen mottagit betalning för presterliga förrättningar. Sju af olika personer utfärdade intyg, af hvilka ett par innehöllo, att herr kyrkoherden *begärt och erhållit*, de öfriga endast, att han *mottagit betalning* för särskilda upgifna embetshandlingar, styrkte anklagelsen.

Kyrkoherden Wigstrand inskränkte sig i infordrad förklaring till att yrka, att intygens utgifvare måtte åläggas bevisa sina påståenden derom, att kyrkoherden skulle hafva *fordrat* betalning för några hans embete tillhörande presterliga förrättningar samt nekade, att han någonsin begärt ersättning för dylika förrättningar.

Sedan angifvaren fått inkomma med påminnelser, åtalade justitieombudsmannen Lothigius Wigstrand inför domkapitlet i Wexjö under yrkande om ansvar enligt 25 kapitlet 5 § strafflagen,

så lydande: »Har embetsman tagit eller betingat sig muta — — — nyttjas. Tager eller betingar han sig eljest för sin embetsåtgärd någon belöning eller sportel, dertill han ej berättigad är; straffes med mistning af embete på viss tid eller böter: äro omständigheterna synnerligen försvärande; må till afsättning dömas».

I af domkapitlet infordrad förklaring upprepade nu prestmannen sitt förnekande, i det han påstod sig icke någonsin hafva tagit eller betingat sig någon betalning eller sportel för embetsåtgärd, men tillade »att enär längre eller kortare (!) tid förflutit sedan kyrkoherden skulle mottagit de af betygsutfärdarne uppgifna beloppen, som skulle uppgått till sammanlagdt omkring 6 kronor och kyrkoherden ej fört någon förteckning öfver dylika gåfvor, hvilka vanligen kommit hans barn till godo (!), han ej bestämdt kunde erinra sig, huru stora de ifrågavarande beloppen varit, men att han, för att om möjligt undvika rättegång med vittnesförhör, vore villig antaga att de voro rigtiga och att återlemna dem till gifvarne så fort som möjligt». Efter att hafva upplyst, att kyrkoherden enligt vidfogade bevis velat men ej fått till angifvaren öfverlemna beloppet för att tillställas de personer, som fått utbetala dem, slutade kyrkoherden med ett något klumpigt försök att bestrida ansvars- och ersättningsyrkandet på den grund att angifvaren ej erhållit intygsutfärdarnes bemyndigande att föra talan.

Uppå denna förklaring meddelade domkapitlet (sedan nu W. inkommit med ytterligare ett intyg utvisande, att han dels erjudit dels öfverlemnadt till intygsutfärdarne de resp. beloppen) den 22 januari 1886 utslag af innehåll, att då W. icke förnekat sig hafva mottagit de i angifvelseskriften till justitieombudsmannen omförmälda medel, utan förklarat sig antaga, att han vid uppgifna tillfällen erhållit dem och alltså dels härigenom, dels genom sitt återgörande att återbära samma medel erkänt sig hafva i sammanhang med embetsförrättning mottagit belöning eller sportel, fann domkapitlet, att vitnesförhör i målet inför verldslig domstol icke vore erforderligt, likasom ock att domkapitlet icke hade att döma i frågan om ersättningsanspråk, då sådana icke blifvit hos domkapitlet framställda; men att domkapitlet för hvad kyrkoherden lätit i anmärkta hänseende komma sig till last, på grund af 25 kapitlet 5 § strafflagen, ädömde honom böter till belopp af tjugufem kronor.

Sedan W. anfört besvär, förklarade Göta hofrätt i utslag att, enär jemlikt k. cirkulärbrevet den 7 december 1787 det tillhörde konsistorium att upptaga och afgöra mål, som röra de under

konsistorii lydnad stående personers förhållande i deras embete, endast i det fall att embetsbrottet ej är i lag belagdt med annat straff än föreställning, afhållande från tjensten på viss tid eller embetets förlust; alltså och då sådan förseelse, för hvilken W. blifvit angifven, borde straffas efter 25 kapitlet 5 § strafflagen, enligt hvilket lagrum straffet kunde bestämmas till böter, pröfvade kongl. hofrätten lagligt undanrödja domkapitlets utslag.

Detta utslag faldes den 9 november 1886. Herr Thomasson hade då tillträdjt justitie-ombudsmannabefattningen och ansvaret för de härefter med saken viktagna åtgärder faller sålunda på honom.

Såsom riktigt var, lät herr T. vid vederbörlig allmän domstol anhängiggöra talan mot kyrkoherden Wigstrand och dervid å honom påstå ansvar för det tjenstefel, han låtit komma sig till last. Sedan W. till följd häraf blifvit tilltalad, utlät sig Westra häradsrätt d. 16 juli 1887, att, enär W. erkänt, att han vid särskilda förrättningstillfällen efter verkställd embetsåtgärd uppburit penningar, hvilka icke genom hvad i målet förekommit kunde anses hafva blifvit annorlunda af honom mottagna, än såsom godtgörelse för de verkställda åtgärderna, dertill han, jemlikt gällande lönerogleringsresolution ej varit berättigad, samt dessutom kyrkoherdens åtgörande att återbära de erhållna medlen måste innefatta ett erkännande, att han i åtalade hänseendet sig förbrutit, dömdes kyrkoherden för hvad han sålunda låtit komma sig till last att, i förmågo af 25 kap. 5 § strafflagen, böta tjugufem kronor.

»Detta utslag», slutar j.-o. sitt referat »har icke blifvit å någondera delen öfverklagadt.»

Fallet inbjuder onekligen till hvarjehanda reflexioner.

Först och främst är det frappant, att oaktadt, som ofvan anmärkts, tvenne af de intyg, hvarpå angifvaren i målet stödde sin angifvelse, uttryckligen uppgäfvo, att W. ej blott mottagit utan *fordrat* betalning för embetsåtgärder, man likväl åtnöjt sig med W:s blotta förnekande härutinnan, detta fastän W. för öfrigt i sin förklaring ingalunda särskildt framstår såsom en person, hvilken man till följd af öppenheten i hans erkännande af ett begånget fel obetingadt kan lita på, äfven då hans uppgift är till egen fördel.

Det är tydligt att, om W. *fordrat* betalning, denna omständighet gifver hans förbrytelse en i så hög grad försvärad karakter, att det måste anses såsom en oförklarlig släpphändthet att icke söka erhålla en utredning i sådant afseende. En utväg i detta afseende hade j.-o. Lothigius öppnat då han för domka-

pitlet särskildt påpekade lämpligheten att anställa vitnesförhör i saken. Sedan emellertid genom Hofrättens utslag målet kommit under allmän domstol, är det rent obegripligt, att herr Th. icke påfordrade en ransakning i detta hänseende utan ansåg saken klar med den anklagades bestridande.

Icke nog dermed. Då en sådan angivelse som nu ifrågasvarande förekommer, är det tydligen af högsta vikt att söka få utrönt, huruvida förbrytelsen verkligen är inskränkt till det mått, som i angivelsen föreligger styrkt, eller om den, såsom af sjelfva sakens natur icke är osannolikt, i sjelfva verket har långt större proportioner.

Det är klart, att det gör en betydlig skilnad, om en embetsman obehörigen i smärre poster uppburit 6 eller 60 eller 600 kronor. I detta fall förefanns en särskild omständighet, som gjorde det ytterst osannolikt, att icke den presterliga förvärfsmetoden tillämpats i större skala än som af de ingifna handlingarne framgick. Angifvaren yttrar nemligen i sin anmälan »att han, som ej inlåtit sig i samtal i ämnet med eller förskaffat sig intyg af andra medlemmar af Ödestugu församling än *sådane, som tillhörde den hos angifvaren anställda arbetspersonal*, hvars intressen han ansåge sig böra bevaka, utan tvifvel skulle kunnat anskaffa flera intyg af samma beskaffenhet som de nu till j.-o. insända, derest angifvaren velat i sådant ändamål vända sig till andra församlingsbor än dem, som hos honom hade anställning». Härei måste man onekligen gifva angifvaren rätt. Ty det strider mot vanlig alldaglig sannolikhetsberäkning, att det skulle varit alldeles uteslutande af en enda grupp personer, nemligen de hos angifvaren anställda arbetare som kyrkoherden mottagit betalning. För öfrigt talar en något oförsigtig sats i hr kyrkoherdens egen förklaring till domkapitlet för samma sak, i det han säger sig ej kunna bestämdt yttra sig om beloppens riktighet af anledning att han »ej fört förteckning öfver *dylika gåfvor*», dermed tillkännagifvande, synes oss, att samma sak förekommit upprepade gånger, ehuru han från sin särskilda synpunkt betraktat dem såsom gåfvor. Det kan icke vara tvifvel om att en justitieombudsman, den der velat föra en sträng räfst öfver embetsmäns olofliga tilltag, skulle funnit saken vara af beskaffenhet att fordra en ingående undersökning rörande utsträckningen och beskaffenheten af den omhandlade förbrytelsen. Och det kan icke heller vara tu tal om att det tillhört justitie ombudsmannen att, derest han afsett en sådan undersökning och utredning, sjelf gifva instruktion derom.

Men ännu äro icke egendomligheterna i detta mål uttömda. Ännu återstår den allvarsamma frågan: borde verkligen justitieombudsmannen, äfven i sakens dåvarande skick och i betraktande af de fakta som redan nu förelägo, låtit sig åtnöja med att detta betydande embetsfel belades med ett så löjligt ringa straff som 25 kronor?! Att domkapitlet, då det hade ärendet om hand, inskränkte straffet till detta ringa mått och att Häradsrätten följde den gifna vinken, borde icke ha varit något skäl för herr Thomasson att låta det stanna dervid.

Ty det är så långt ifrån, att lagen i detta fall skulle vara nog otyplig att icke gifva möjlighet till ett efter brottets art lämpadt straff, att man tvärtom med skäl kan påstå domstolens utslag vara i direkt och afgjord strid med lagbestämmelsen i fråga.

Kyrkoherden W. dömdes enligt 25 kapitlet 5 § strafflagen, hvilken i det afsedda momentet stadgar såsom straff *mistning af embete på viss tid eller böter* samt, om omständigheterna äro synnerligen försvärande, afsättning.

Enligt en, så vidt vi känna, undantagslöst tillämpad strafflags-tolkning anses, derest tvenne alternativa straffsatser äro satta för en viss förbrytelse, den som står först, böra användas, om hvarken särskildt försvärande eller särskildt förmildrande omständigheter föreligga eller om de väga jemt, hvaremot den i andra rummet satta straffsatsen, derest den är lägre än den första, kommer till användning vid öfvervägande förmildrande och, derest den är högre, vid öfvervägande försvärande omständigheter. Enligt denna uppfattning skulle således i förevarande fall mistning af embetet på viss tid ådömas, i fall omständigheterna väge jemt och endast för det fall, att de förmildrande omständigheterna väge öfver, borde bötesstraffet komma i fråga.

Men hvar, spörja vi, kunna de särskildt förmildrande omständigheterna upptäckas i detta fall? Som vi sett, lyckades hr W. i sin förklaring icke framkomma med en enda antaglig ursäkt för sitt obehöriga förfarande. Ty hans påstående, att han betraktat dessa efter särskilda förrättningar mottagna betalningsbelopp såsom gåfvor, kan väl i all rimlighets namn ej få gälla för godt, i synnerhet när han icke ens föreburit, att man från någondera hållet framhäft denna betalningens förmenta karakter. — Om löneregleringsbestämmelsen i fråga vore i ringaste mån otydlig, eller om belöningen icke skett i penningar utan i någon annan form, eller om han gifvit vika för en utomordentlig enträgenhet från församlingsbornas sida, eller om han gjort det af ytterlig fattigdom, kunde förmildrande omständigheter sägas föreligga. *Den omständigheten,*

att det här gäller étt ringa belopp, kan *icke* betraktas såsom särskildt förmildrande, när det likväl är utredt, att detta belopp utgör summan af vid flere olika tillfällen mottagna belöningar.

Men äfven om denna omständighet skulle med rätta kunnat anses tillräckligt förmildrande för att nedflytta förbrytelsen i bötesklassen, så återstår alltid den frågan: är den ytterligare af en så kraftig verkan, att den rätteligen kan nedpressa straffet till den närmaste närhet med straffatitudens minimum? Man bör betänka, att straffskalan är för brott, som anses utmärkta af öfvervägande mildrande omständigheter, från 5 kronors böter till beloppet för ett år af den lön och öfriga inkomst som är förenad med det embete, hvori förbrytelsen skett och då sjelfva lönen här är 3,020 kronor, sträcker sig böteskalan alltså från 5 kronor till angifna lönesumma och åtskilligt derutöfver. Härutaf följer, att det måste vara alldeles ytterligt, alldeles extraordinärt förmildrande omständigheter, hvilka skola förmå att göra straffbeloppet 25 kronor tillämpligt å förevarande brottsart.

Men så mycket torde väl vara allom uppenbart, att några *extraordinärt* förmildrande omständigheter härvid alldeles icke förefunnits.

För den, som haft tillfälle till en inblick på nära håll i embetsmannaverlden är det också ingen hemlighet, att det logiskt riktiga, men moraliskt förkastliga och för bevarandet af värdnaden för lagens bud vådliga betraktelsesätt faktiskt icke sällan framträder hos mindre aktningvärdade ledamöter af embetsmannaståndet, att vissa förbrytelser, hvarigenom de i strid mot tydlig lag materielt tillgodose sig, gerna kunna riskeras, enär bötesstraffet dock aldrig kommer att sättas högre än att skilnaden mellan de orättmätigt uppburna beloppen och bötessumman lemna ett afsevärdt saldo till förbrytarens förmån.

Bestrafningen af detta brott gör onekligen ett sorglustigt intryck. Man frestas vid åsynen af sådana exempel på rättvisans barmhertighet att önska, att någon del af samma barmhertighet undandroges embetsmän och prester, som sannerligen äro så pass väl situerade, att de kunna tåla vid en något allvarligare näpst, och i stället egnades åt dessa samhällets mest vanlottade medlemmar, för hvilka medlidandet sällan tar sig så eklatanta intryck.

Samla vi nu för eftertanken följande omständigheter:

1) att herr Thomasson i det förevarande fallet underlåtit att låta anställa den omfattande undersökning, hvar till de i angifvelsen omfördälda fakta bort gifva anledning;

2) att han till och med lemnat utan allt afseende de tvenne intyg, hvori uppgifvits, att embetsmannen i fråga ej blott mottagit utan äfven begärt en ersättning, hvartill han ej varit lagligen berättigad, och i detta fall åtnöjt sig med den tilltalades blotta bestridande;

3) att han låtit sig afspisas med ett utslag, som belägger den olagliga handlingen med ett straff, långt under det som både vanlig lagtolkning och sundt rättsmedvetande kräfva;

så torde ett icke oviktigt moment föreligga vid bedömandet af herr Thomassons sätt att handhafva åklagarens ansvarsfulla uppgift.

II.

Herr Thomassons åklagareskicklighet ytterligare belyst.

Om det i föregående artikel behandlade fall af mildhet med en presterlig förbrytare är egnadt att väcka uppseende, så är detta i ännu högre grad förhållandet med följande i embetsberättelsen för 1889 refererade sak.

Till j.-o:s beifran anmäldes, att vice pastorn i Ösmo församling S. Jakobsson Ekvall *dels* den 14 augusti 1885 efter föregående lysning i vanlig ordning sammanvigt torparensone L. J. Jansson och pigan H. S. Johansson, oaktadt Jansson vore född den 4 december 1864 och således vid tiden för vigseln ej ännu uppnått 21 års ålder samt icke heller erhållit vederbörligt tillstånd att det oaktadt ingå äktenskap, *dels ock*, ehuru Ekvall i den efter församlingens husförhörsbok den 10 januari 1885 uppgjorda namnfulla angående beväringsskyldige inom församlingen för samma år rätteligen upptagit Jansson såsom född den 4 december 1864, efter det den olagliga vigseln egt rum och Ekvall omedelbart derefter uppmärksamgjorts å det förelupna felet, i ett till statistiska centralbyrån aflemnadt utdrag ur församlingens vigselbok för 1885 uppgifvit Jansson vara född den 4 februari 1864. Klaganden styrkte med vederbörliga transsumt sina nu anförda uppgifter.

I infordrad förklaring anförde Ekvall, att han funnit, att ett misstag blifvit i omförmälta hänseende begånget. Ekvall hade, såsom uppgifvits, i vanlig ordning lyst för Jansson och vikt honom, utan att hafva uppmärksammat hans födelsedag men väl årtalet och utan att hvarken Jansson eller någon annan gjort E.

uppmärksam på den förelupna oriktigheten, förrän efter det vigseln egt rum. E. hade således här handlat af ouppmärksamhet utan afsigt att bereda sig någon egen fördel eller att vilja någon gynna eller skada och på god tro, att allt vore klart och att ingen kunde vilja begära lysning och vigsel utan att innehafva stadgad ålder.

»Likaså», heter det i förklaringen, »hade det blifvit för E. klart, att den af honom gjorda uppgiften om Janssons födelsedag i förenämnda beväringssrolla vore riktig, men att deremot uppgiften till statistiska byrån vore oriktig».

Som Janssons äktenskap vore genom hustruns dödliga frånfälle upplöst och Ekvall veterligen ingen skada vållats genom den olaga vigseln, anhöll E., utan att vilja ursäktas sina felsteg, att härför få en så mild dom som möjligt.

Det som frapperar i denna förklaring är, att den angifne, under det han bestämdt framhåller, att den olaga vigseln skett af ouppmärksamhet, deremot beträffande den andra frågan iakttagit en fullkomligt reserverad tystnad i afseende å motiverna och blott inskränker sig till att konstatera det faktum, att sjelfva dagteckningen var oriktig.

Justitie-ombudsmannen förordnade i anledning af hvad som förekommit om åtals anställande och meddelade dervid åklagaren särskild instruktion. J.-o. förklarade härvid, att han ansåge uppenbart framgå att Ekvall i afseende på den olaga vigseln gjort sig skyldig allenast till ouppsåtlig vårdslöshet i embetsutöfning, ehuru visserligen »en vårdslöshet, som måste anses vara af särdeles grof beskaffenhet och vittnande om en sällspord ouppmärksamhet vid utöfvandet af en så viktig och till sina rättsliga följder betydelsefull embetsförrättning som verkställande af vigsel».

Herr j.-o. betecknar här som man ser E:s förfarande med befogadt skarpa och träffande ordalag.

Vidkommande den senare felaktigheten — den oriktiga uppgiften angående Janssons födelsedag — anmärker j.-o., att E. i sin förklaring inskränkt sig till att erkänna, att det blifvit honom klart, att denna uppgift vore oriktig och den i beväringssrollan riktig. Ekvall hade således icke bestämdt påstått, att här förelupit endast en ouppsåtlig misskrifning; och onekligen syntes hvad i detta afseende blifvit i målet upplyst och utredt gifva stöd åt den uppfattning, att Ekvall lemnat berörda oriktiga uppgift i afsigt att dölja och derigenom undgå den möjliga påföljden af det fel, han genom den olaga vigseln begått och å hvilket fel han, efter det vigseln förrättats, blifvit uppmärksamgjord. I sådan

händelse skulle E. härutinnan uppsåtligen till egen fördel begått en förbrytelse i sitt embete, som skulle hemfalla under 25 kap. 16 § strafflagen, om än antagas måste, att E. härvidlag endast af förbiseende förgått sig. Derest således E. under målets handläggning inför vederbörlig domstol medgäfvde, att han afsigtligen lemnat den oriktiga uppgiften till statistiska centralbyrån, vore sistnämnda lagrum å honom tillämpligt. Om han åter bestämdt bestrede och icke på annat sätt blefve ådagalagdt, att han i detta afseende uppsåtligen felat, kunde han icke heller för denna förseelse svårare anses än efter 25 kap. 17 § strafflagen. I följd häraf uppdrog j.-o. åt åklagaren att å E. yrka ansvar för den olaga vigseln efter 25 kap. 17 § strafflagen och för den felaktiga uppgiften angående Janssons ålder antingen efter 16 eller 17 § i samma kapitel.

Det förtjenar kanske att i förbigående bemärkas, hurusom herr Th. utan närmare motivering förklarar, att derest felet skett uppsåtligen, det måste (!) antagas, att E. härvidlag endast af förhastande förgått sig. För vår del tro vi, att begreppet förhastande — om nu en uppsåtligen falsk uppgift verkligen skulle antagas föreligga — alldeles icke har någon tillämpning på ett fall som detta. Åtminstone skulle väl krävas påvisandet af några alldeles särskilda omständigheter, för att en person, som utfärdar ett skriftligt intyg (en muntlig uppgift hade varit någon-ting annat), hvilket han med uppsåt gör oriktigt, skall kunna anses hafva »förhastat sig». Återigen har herr Th:s stora mildhet spelat hans juridiska skarpsinne ett spratt. Förklaringen till hans omotiverade antydan om att ett förhastande måste anses föreligga, får väl nemligen sökas deruti, att »förhastandet» nedsätter straffet högst betydligt.

Inför Sotholms häradsrätt, der målet handlades, erkände Ekvall, som var personligen tillstädes, de åtalade förseelserna under åberopande af hvad han i sin förklaring anført med tillägg att *äfven om då han blifvit uppmärksamgjord på den olaga vigseln, den tanken kommit för honom att, genom oriktig uppgift om Lars Johan Janssons födelsedag i vigselboken, dölja det begångna felsteget, han på det bestämdaste bestrede, att detta vorit motivet, då han gjort den felaktiga anteckningen om Lars Johan Janssons födelsedag i vigselboken, från hvilken sedermera de statistiska uppgifterna hemtats, utan att detta skett af förbiseende.*

Häradsrätten meddelade den 12 april 1888 utslag af innehåll, att som Ekvall erkänt, ej mindre att han den 14 augusti 1885 efter föregången lysning i vanlig ordning sammänvigt torparensone

Lars Johan Jansson och pigan Hedvig Sofia Johansson — — — oaktadt L. J. J., hvilken vore född den 4 december 1864, förstnämnda dag ännu icke uppnått 21 års ålder och icke heller erhållit vederbörligt tillstånd att utan hinder af samma omständighet ingå äktenskap, än äfven att han, sedan han uppmärksamgjorts på den olaga vigseln, i församlingens vigselbok såsom Lars Johan Janssons födelsedag antecknat den 4 februari 1864, hvilken felaktiga uppgift jemväl sedermera influtit i de från berörda vigselbok hemtade, af Ekvall till statistiska centralbyrån insända statistiska uppgifterna; alltså och då Ekvall, mot sitt bestridande, icke kunde svårare anses än att hafva uppsåtligen, af obetänksamhet, uti ifrågavarande hänseenden sig förbrutit; pröfvade häradsrätten rättvist, jemlikt 25 kap. 17 och 21 §§ strafflagen, döma Ekvall att böta för den olaga vigseln ett hundra kronor och för den felaktiga anteckningen i vigselboken två hundra kronor eller tillhopa trehundra kronor.

Detta häradsrättens utslag — avslutar hr Th. sin framställning — mot hvilket jag ansett mig icke böra anföra besvär, har icke heller af Ekvall öfverklagats.

Men vi anse, att herr Th. bort anföra besvär. Det kunde först och främst hafva satts i fråga, huruvida den tilltalade icke redan på hvad som i målet sålunda var känt måste anses förvunnen till uppsåtligt brott. Det kan för det andra med ännu obestridligare skäl anmärkas, att alla lagliga sätt till sanningens uppdragande icke i målet blifvit pröfvade.

Äfven der det strängt legala bevissystem herskar som hos oss, finnes det alltid moment i en förbrytelse, som undandraga sig den pröfning ett sådant system fordrar. Lagen kan kräfva egen bekännelse eller två vitnen på att A. har dödat B., men den kan icke göra det beträffande A:s uppsåt att döda B. Domaren är utan tvifvel förpligtad att förfara med den yttersta omsorg i de antaganden, han nödgas göra om uppsåtets beskaffenhet. Men han har icke rätt att sätta sig öfver de enklaste psykologiska regler och vitnesbördet af en sådan sannolikhet, som i alla lifvets förhållanden eljes anses praktiskt likbetydande med visshet. Om A. har dödat B. genom att skjuta honom ett skott i hufvudet och om A. bekänner eller det är ådagaladt, att han tog noggrant sigte just på hufvudet, lärers hans bestridande af sitt uppsåt att döda icke kunna tagas för godt. Det är visserligen sant, att människor kunna blifva skjutna i hufvudet utan att dö deraf. Men ett sådant fall är, som hvar man vet, så pass sällsynt, att det icke praktiskt taget låter tänka sig, att A. med

full afsigt sigtat på B:s hufvud utan att göra det i uppsåt att döda honom.

Om X. har tagit en rock, som tillhör en annan person samt därför åtalas för tjufnadsbrott, ville vi se den domare, som utan vidare tager för god hans invändning, att han endast velat låna rocken för ett par dagar, men ämnat återlemna den. Och likväl är det *antagande*, domaren således här gör, af största betydelse för den tilltalade — i ty att lagen gör en himmelsvid skilnad på det straffbara i att olofligen begagna annans egendom och att tillägna sig densamma.

Eller för att slutligen välja ett exempel, som ligger närmare det här ifrågavarande fallet: Om en kassaförvaltare försnillar vissa influtna belopp och tillika underlåter att uppföra dessa poster i räkenskapsböckerna eller om han uppför poster till mindre belopp än de verkligen influtna, månne hans förnekande af sin brottliga afsigt med denna oriktiga bokföring skulle vinna tilltro inför domstol? Han *kan* ju hafva gjort det af glömska. Men skall icke det märkvärdiga sammanträffandet af en sådan glömska med det faktum att just denna underlåtenhet visar sig speciellt egnad att förekomma upptäckten af hans försnillning, te sig såsom allt för egendomligt för att komma under kategorien af ett rent tillfälligt sammanträffande af omständigheter. Vi tro, att mångfaldiga exempel på fall skulle kunna uppletas, der en sådan underlåtenhet, just därför att den så osökt kunnat förklaras ur tillvaron af ett uppsåt hos den misstänkte, också tillräknats ett sådant uppsåt. Vid bedömandet huruvida den antydda slutsatsen om uppsåtets förefintlighet i detta fall varit berättigad, bör man erinra sig, att af häradsrättens utslag framgår, att den första oriktiga anteckningen gjorts i *sjelfva vigselboken* således efter all sannolikhet i nästan omedelbart tidssammanhang med att presten uppmärksamgjorts på den begångna felaktigheten vid vigseln.

Olika åsichter kunna emellertid tvifvelsutän göra sig gällande vid bedömandet af dylika företeelser. Och vanligen äro omständigheter tillfinnandes, som, alltestersom de stödjade eller rubba miss-tanken, leda till ett strängare eller mildare bedömande. Vi hafva blott med dessa exempel velat framhålla att uppsåtet alltid, der det egna erkännandet icke kommer till, är en sak som undandraget sig den direkta bevisningen.

Men — vi komma nu till ett moment i frågans behandling, som vi äro benägna att anse såsom det märkligaste af det märkliga — då domstolen icke ansåg *full bevisning* föreligga om uppsåt hos komminister E., hade den då verkligen intet annat att

göra än att döma honom för uppsåtligt brott? Egde domstolen intet laga medel att söka framtinga sanningen?

Låt oss sammanfatta de omständigheter, som talade för den uppfattningen, att herr E. gjort sig skyldig till uppsåtligt brott.

Han inskref i vigselboken ett oriktigt datum för en persons födelse, oaktadt han hade speciell anledning att fästa sin uppmärksamhet vid detta datum, enär han erinrats om den felaktighet han vid vigseln begått, beroende just på samma datum.

Anteckningens oriktighet var af beskaffenhet att kunna blifva honom nyttig till döljande af en föregående försummelse.

Han hade — enligt eget erkännande — *reflekterat öfver utvägen att genom en oriktig dagteckning öfverskyla sitt föregående fel.*

Han hade sedermera att göra ett utdrag ur vigselboken och saken måste derigenom hafva återkallats i hans minne. Men den oriktiga och för honom förmånligt oriktiga dagteckningen bibehölls likafullt.

Rättegångsbalkens 17 kap. 30 § säger: »Der uppenbart och på sannolika skäl grundadt rykte eller *andra bindande omständigheter och liknelser* äro mot den som tilltalas; må ock domaren värjemålsed ålägga. Men ej må det ske utan i nödfall och der sanning ej annars utletas kan. Går saken å lif; då bör ej till värjemålsed dömas».

Vi anhålla vördsamt att få hemställa till hvarenda — vi säga icke jurist — men person med vanligt sundt omdöme för- enadt med nödig läskunnighet, huruvida icke detta lagrum är som om det vore skrifvet för fallet i fråga.

Föreligga icke här »bindande omständigheter och liknelser», så veta vi icke, hvad dessa uttryck skola innebära.

Icke heller kunna vi inse, att något hinder skulle förefin- nas i afseende å sakens beskaffenhet att ålägga den tilltalade värje- målsed. Deruti att eden skulle afse icke ett yttre faktum utan det inre uppsåtet, kan ett sådant hinder icke vara gömdt. Ty lika litet som lagen har inskränkt eden till att gälla blott yttre fakta, lika litet har lagskipningen gjort det. Med afseende å graden af brottets grofhet kan icke någon befogad invändning göras mot eds åläggande. Lagen undantager endast saker, som gå å lif. Den lemnar i öfrigt åt domarens jugement att afgöra, när ed är befogad. Väl är det sant, att tendensen går emot ed- gång, så att de brott, der denna åläggas, på senare tider allt mera inskränkts. Men att det brott — uppsåtlig embetsförbry- telse — hvarom här vore fråga, skulle anses för groft att värja sig

med ed kan icke antagas. Vi erinra dervid, att brottet naturligtvis måste mätas efter det straff, hvarmed lagen faktiskt belägger detsamma. Detta straff är *i värsta fall* afsättning. Och för afsättnings evalverande uti frihetsstraff har lagen sjelf gifvit anvisning, då den föreskrifver, att, der den som till afsättning eller mistning af embete på viss tid gjort sig skyldig, ej är i besittning af det embete, hvori han sig förbrutit, då skall i stället för embetets förlust dömas till böter... eller till fängelse i högst sex månader — ett straffmaximum som i alla händelser befinner sig långt under den i praxis antagna visserligen sväfvande gränsen för eds användande. Vi och många med oss anse visserligen, att det är orimligt, att en förfalskning begången af embetsman i offentlig handling — s. k. intellektuell förfalskning — skall uppbara ett så oproportionerligt ringa straff i förhållande till vanlig förfalskning. Men det är brottets lagliga mått, hvarom här är fråga.

Beträffande åter den anklagades kvalifikation kan naturligtvis ännu mindre någon invändning göras emot edgång. Ty om någon skall anses kvalificerad till väremålsedens begående måtte det väl vara den, till hvars embetsåligganden det bl. a. hör att undervisa andra om edens vigt och betydelse.

Den ofullkomliga behandling, som målet vid häradsrätten fick, har gifvit ett högst besynnerligt resultat. Domstolen dömde nemligen till 100 kr. i böter för den olaga vigseln och till 200 kronors böter för den oriktiga dagteckningen. Det är likväl uppenbart för hvar och en, att en olaga vigselförrättning innebär en större vårdslöshet än anteckningen af ett oriktigt datum och en så mycket större vårdslöshet att icke ens den påpekning, som bort göra presten särskildt uppmärksam på det ifrågasättande datum, kan förklara att straffet sattes dubbelt för det senare felet i förhållande till det förra — så vida man icke deri får se en antydning, att domstolen icke kunnat frigöra sig ifrån starka misstankar om att oriktigheten i dagteckningen härledde sig från en helt annan orsak än vårdslöshet.

Men icke ens denna anomali väckte herr Th:s uppmärksamhet. Han fann icke skäl att anföra besvär. Det faller oss naturligtvis icke in att ifrågasätta annat än att herr Th. i detta som andra fall handlade efter bästa öfvertygelse och förmåga. Men kan den som gjort sig skyldig till sådant förbiseende — eller öfverseende som i detta fall, verkligen anses hafva *väl* fyllt uppgiften att vara en lagens väktare?

(Forts.)

Natt och Morgon.

Af Alexander Balázs.

Då jag med min vän Valentins bref i handen trädde in i Paul Vidors hus i byn K., fann jag båda makarne i herrns rum, dit en duktig rödkindad flicka förde mig. Valentin hade så ofta beskrifvit det äkta paret för mig, att jag strax kände igen dem och betraktade dem som gamla goda vänner.

Jag presenterade mig och sade, att jag var ute på resa och blott på min väns enträgna önskan hade gjort en mils omväg för att lemna herr Vidor ett bref från min vän och göra honom min uppvaktning.

Mottagandet var utomordentligt hjertligt och snart sutto vi i behagligt samspråk vid ett glas äkta ungerskt, som utgjorde herr Vidors specialitet. Fru Vidor beklagade lifligt, att jag kommit efter middagen, och hon lugnade sig först, då jag talade om, att min middag just inte var mera lukullisk, än att jag med största nöje skulle låta eftermiddagskaffet smaka mig.

Herr Vidor hade en lysande bana bakom sig. Han företog under sin ungdom stora forsknings- och upptäcktsresor, som kröntes med glänsande framgång; man kan därför lätt tänka sig, hvilken mängd reseäfventyr han hade på lager och nu serverade oss. Dertill kom en ovanlig berättartalang och den lika så vackra som älskvärda fruns anmärkningar gaf ett ytterligare behag åt samtalet. Jag hade intet skäl att ångra min »afstickare».

Efter den präktiga Mockan kom snart en äkta magyarisk qvällsvard: Paprikahöns med tillbehör; för öfrigt uppdukades också andra förträffliga rätter och läckerheter och jag kunde icke undgå att gifva uttryck åt min förvåning öfver att man i denna landtliga afkrok kunde erhålla sådana läckra saker.

Att herr Vidors vin icke lemuade något öfrigt att önska behöfver icke sägas. Det var ett verkligt vinum hungaricum, och då jag ständigt fick röra på glaset, kände jag snart hur mitt blod eldades.

Emellertid föll det mig i rätt tid in, att jag omsider måste tänka på uppbrott. Jag steg upp för att tacka mitt vänliga värdfolk och taga afsked — men då råkade jag ut. Både herrn och frun uppbjödö hela sin vältalighet för att förmå mig stanna qvar. Mina invändningar och bedyranden tjänade till ingenting. Fru Vidor hade en sådan öfvertalningsförmåga i sitt behagliga leende och sina liffiga ord, att jag slutligen måste gifva efter, under vilkor att jag skulle få fortsätta min väg redan i daggrypningen.

På qvällen kom det främmande. Frun presenterade dem för mig:

»Herr Karl v. Kátai, kyrkoherden i församlingen.»

»Herr godsegaren Koloman v. Zsoltai från grannbyn.»

»Min syster Klara, som just är kommen tillbaka från pastorerna, der hon varit på besök hos sin väninna, herr v. Kátais dotter.»

Jag bugade mig tre gånger och försäkrade naturligtvis också tre gånger, att jag kände mig lycklig att hafva stiftat deras bekantskap.

Snart upphörde emellertid all tvungenhet och i följd af herr och fru Vidors älskvardhet och förbindlighet utvecklade sig snart ett lifligt samtal. I detsamma deltog minst unge herr v. Zsoltai och den vackra Klara; ett desto liffigare språk förde emellertid de blickar de i obehagade ögonblick kastade på hvarandra. Dessa blickar undgingo mig ingalunda och jag fick klart för mig, att herr v. Zsoltai och fröken Klara . . . men de båda unga vilja dölja sitt förhållande för verlden — hvarför skulle jag vara indiskret!

Det var redan sent på qvällen, då pastorn såg på sitt ur och gjorde min af att bryta upp. Denna rörelse undgick icke värdinnan och hon frågade ifrigt:

»Ni vill väl inte redan lemna oss, herr pastor?»

»Jag ber om ursäkt, men jag är tvungen. Det är redan sent och jag skall predika i morgon.»

»Nej, kära herr pastor, det blir ingenting af! En liten stund till är ni tvungen att skänka oss nöjet af ert sällskap.»

»Ja visst, ja visst», utropade de öfriga gästerna i korus.

»Det gör mig ondt, att jag måste säga emot men det går

verkligen inte för sig. Jag är trött och sömnig; jag sof mycket litet förliden natt.»

»Jag skall nog få honom att stanna», hviskade herr Vidor till mig. »Den gamle herrn har en liten historia, som han är mycket förtjust i, som vi visserligen ha hört hundratals gånger, men som han mycket gerna berättar. Jag skall påminna om den och ni skall få se, att han strax skall glömma, att han inte sof förra natten.»

»Jag har en anhållan att framställa till er, käre herr pastor. Vill ni inte vara af den godheten, att för våra kära gäster berätta er historia »Natt och morgon»? Om ni nu aflägsnar er, gå de miste om nöjet att höra den.»

»Vi be också lifligt derom», utropade jag och herr v. Zsoltai, som tydligen var en nyförvärfvad vän i huset.

Värden hade rätt: herr pastorn var inte längre trött. Hans kinder färgades och med ungdomlig eld efterkom han uppmaningen.

»Jag måste emellertid framför allt förklara beträffande titeln, att den inte kommer från mig, utan...»

»Hvilken blygsamhet och rättskänsla!» utropade skratande den vackra värdinnan. Låt nu bara det lugnt vara, herr pastor. Vi skola icke kränka er blygsamhet och uppriktigt erkänna, att hälften af titeln kommer från mig och den andra hälften från min man.

»Jag är blott det förbindande 'och'», sade den gamle herrn, med ett hemlighetsfullt leende.

Det blef tyst. Pastorn bad om tillåtelse att tända sin pipa; sedan detta var gjordt, tömde han ett glas Tokayer i ett drag och började sin berättelse.

* * *

Natten var kolmörk och himlen var betäckt af tjocka, ogenomträngliga moln. Naturen var som utdöd, endast den kalla höstvinden tjöt och klagade, som om den ville berätta oss hemska sägner. Det var en sådan natt, då hvar och en som sitter vid sin sköna brasa under hemmets tak med en känsla af halft medlidande halft behag utbrister: stackars de, som skola vara ute i sådant väder!

Det är nu tio år sedan, jag var på natten på väg från Pest till Miskolcz.

Jag hade mycket brådtom och måste resa med postvagn,

då det derstädes ännu icke fans någon jernväg. Jag kunde icke uppskjuta resan en minut och beslöt därför att köra vidare under natten, oakadt ingenting är mig så obehagligt som nattliga utflykter.

Min medpassagerare var en treflig ung man, som genom sina lustiga infall och komiska anekdoter mycket bidrog att förkorta vägen.

Visserligen fick jag i följd af hans prat icke sluta till ögonen men han höll mig skadeslös med sin präktiga tobak, hvars fina arom jag tycker mig känna ännu i denna stund.

Vi gjorde halt vid sista skjutsstationen och bytte om hästar. Värden serverade oss några flaskor somlóvin, om han också knotade öfver att ha blifvit störd i sin sömn.

Emellertid hade mörkret blifvit så ogenomträngligt, att endast postiljonens försäkran, att han kände vägen på sina fem fingrar förmådde oss att lemna stationen och fortsätta resan.

Vi hade kört ungefär en halftimma, då vi märkte, att kusken höll inne hästarna. Samtidigt hörde vi en klagande qvinlig röst och deremellan högljudda svordomar.

Plötsligt kastades vi ur vagnen och lågo alla på marken.

I början trodde vi, att någon olycka hade händt hästarne eller kusken, men vi öfvertygade oss snart, att allt var i bästa ordning och att något helt annat stält till katastrofen. Några steg framför oss låg nämligen en kullfallen resvagn, som den klagande damen och den svärjande kusken förgäfves sökte resa upp.

Vi skyndade genast till hjälp och inom några ögonblick kunde vagnen å nyo sätta sig i rörelse.

Men — ratsch! på nytt föll vagnen åt sidan. Ett af bakhjulen hade gått sönder.

»Det går inte att komma längre», ropade vår kusk, sedan han undersökt skadan.

»Tersentelte!», brummade den andre kusken. »Det är så man kan bli galen. Det bär åt skogen, om vi inte äro framme i Miskolcz i morgon bittida.»

»Hvad skola vi göra? O min gud, min gud!» klagade damen.

»Här är ingenting att göra, ers nåd», menade kusken, »vi få söka släpa oss fram till någon by eller csárda — den förbannade csárdan kan då inte ligga så långt härifrån! — der få vi bli kvar öfver natten. I morgon kunna vi få hjulet lagadt och då vara framme i Miskolcz vid middagstiden.»

»O min gud! Jag måste ju vara framme på morgonen.»

»Men när det inte går för sig, så får väl ert nåd lugna sig.»

»Min nådiga», afbröt min reskamrat, som till min stora förvåning hade uppfört sig rätt allvarsamt under hela uppträdet, »om ni har så brådt om, så föreslår jag, att ni följer med oss. I vår postvagn sitta blott två människor, det är således plats nog för er. I morgon bittida komma vi fram till Miskolcz. Under tiden söker er kusk upp ett värdshus och kommer efter med vagnen på middagen.»

»Men, min herre...»

»Det är ett godt förslag», sade kusken, »jag råder ert nåd att antaga förslaget. Jag skall nog reda mig med den gamla kareten sedan.»

»Så mycket mera», fortsatte min tungfärdige reskamrat, »som vår postvagn är en snabbkörare, som helt säkert kommer fortare fram än ert körtyg.»

»Håll, må gå, jag antar ert vänliga anbud... Miska! här har ni pengar, kom efter så fort som möjligt och kör genast hem till tant.»

Miska stoppade penningarne på sig, medan min reskamrat artigt hjälpte upp damen i vagnen, och redan om några minuter gick det raskt framåt igen, som om ingenting händt.

Måne och stjernor voro ännu höljda i lika tjocka moln, fastän vi nu mera än någonsin hade behöft ljus. Vi kunde icke urskilja ett grand af damens ansigtsdrag, så nyfikna vi naturligtvis än voro. Vi fingo nöja oss med hvad fantasien kunde ingifva oss och så hoppas, att himlen slutligen skulle lemna oss sitt bistånd.

Vi åkte en stund utan att säga ett ord och vår nya reskamrat använde tiden att göra sig det så bekvämt som möjligt.

Min humoristiske kamrat tog slutligen till orda.

»Min sann», sade han, »nu först ser jag hvilket härligt reseäfventyr vi haft. Genom den lilla olycka, ni, min nådiga, råkat ut för och öfver hvilken jag, oss emellan sagdt, är nog nedrig att glädja mig, har ni blifvit hjeltinnan i antingen en lustig eller en tragisk novell. Är det inte kostligt? Haha!»

»Huru, min herre! Ni skämtar med min olycka?»

»Bara af egoism... ty jag har tur! — Hvilket äfventyr!... Men jag pratar tokerier och ber om ursäkt, men jag kan inte förneka mitt lynne. Ni skall nämligen veta, min nådiga, att det äfventyrliga, det romantiska, det hemlighetsfulla är mitt lifselement...»

»Det kan vara mycket vackert, men jag förstår inte...»

»Hvarför jag säger er allt det der, då jag nu har den olyckan att inte vara känd af er? Just därför gör jag det; ty nattens afundsjuke mörker beröfvar mig lyckan att urskilja edra drag och själf visa mig för er — då måste jag ju söka visa er hurudan jag är till sinnes, så att vi på något sätt kunna blifva bekanta med hvarandra. Af samma skäl vågar jag också be er, att drifva bort tiden med att prata den här tråkiga natten.»

»Ni har ett besynnerligt sätt att be, min herre — när ni talar så, är det inte längre möjligt att neka.»

»Jag är mycket tacksam, min nådiga, således jag...»

»Min herre...»

»Förlåt mig, jag skall inte börja med mig själf. Som ni vet sitter här ännu en tredje person. Han är äldre och respektablare än jag och jag börjar därför med honom.»

Förgäfvos sökte jag öfvertyga honom om att han skulle göra mig mycket förbunden, om han lemnade mig utom räkningen — förgäfvos. Han lät mig icke komma till orda.

»Denne tredje» — började han med höjd röst, så att jag insåg fruktlösheten af mina bemödanden och visligen teg — »som sitter här vid sidan om mig, till höger, heter Paul v. Kátai och är prest till yrket.»

»Mycket förbunden», sade den obekanta med ett halft undertryckt skratt.

»Mycket förbunden», sade äfven jag, något obestämdt, då jag inte visste, om jag skulle skratta eller bli förargad.

»Se'n jag nu har presenterat min ärade reskamrat, tillåter ni kanske, att jag öfvergår till min egen ringhet. Jag...»

»Men, min herre!...»

»Men, min nådiga, jag får be er vara god låta mig tala ut. Till all lycka hindrar mörkret oss blott att se hvarandra inte att språka. Den, som har den lyckan att stå eller rätare sitta inför eder, är en vacker ung man på 24 år med en fast inkomst af 3,000 gulden och fullkomligt oberoende, såväl med hänsyn till hjerta som familjeförhållanden.»

»Min herre, ni missbrukar mitt tillmötesgående.»

»Förlåt, det är långt ifrån min afsigt, lät mig bara sluta. Det kan se ut som så vore, men det blott ser så ut. Nattens mörker ger mig tillfälle att säga er saker som ni vid dager sannolikt inte skulle bry er om att höra på. Ack ja, natten är som en mask, under hvars skydd man känner sig mycket mera fri och otvungen. Men till saken. Således...»

»Om jag får be. När jag nu till hvad pris som helst skall bli bekant med er, så ber jag er göra presentationen så kort som möjligt.»

»Huru, min nådiga, blir ni uttråkad af hvad jag säger?»

»Nej, det är inte tråkigt, men öfverflödigt.»

»Ja, det kan inte hjälpas, jag får lof att tala till slut. Skälet skall jag tillåta mig att sedan meddela er . . . Således: min figur är vacker. Jag är ingenting mindre än fåfång, men det måste till och med mina ovänner medgifva. Jag rider som den präktigaste husar, fäktar som en fransk markis från Ludvig XIV:s århundrade och träffar med min kula fogeln i flykten. Ni skrattar? Ni gör mig orätt! Vid tillfälle skall jag försöka öfvertyga er om sanningen af hvad jag säger. Mitt uppförande är, som ni sjelf ser, min nådiga, mera otvunget än . . .»

»Än hänsynsfullt!»

»Det är som man tar det! Jag är en öppen, ärlig människa, det är säkert. Hvad nu mitt utseende angår . . .»

»Nå, hvarför stannar ni? Det är ju det intressantaste!»

»Tackar så mycket. Hvad nu mitt utseende beträffar, så måste jag tillstå, om jag skall vara ärlig, att ansigtet har jag minst skäl att vara stolt öfver.»

»Hvilken sjelförnekelse!»

»Jag är uppriktig, och jag vill för öfrigt dermed blott ha sagt, att jag inte kan göra anspråk på benämningen 'en manlig skönhet'. Ful eller fränstötande är jag för öfrigt inte. Men döm sjelf, min nådiga!»

»En egendomlig begäran, när det är så mörkt, att jag absolut inte kan se någonting.»

»Ah, det är intet hinder. Jag skall lemna er en fullkomligt opartisk beskrifning öfver mitt ansigte.»

»Opertisk? Det blir nog inte så lätt!»

»Det är möjligt, men jag är nu en gång ett undantag. Näh: mina ögon äro svarta och strålande. Håret är emellertid kastanjebrunt, fastän jag skulle tyckt bra mycket bättre om, ifall det varit svart.»

»Ni är lustig! Hvad är det för ett infall!»

»Det är inte för min skull, som jag skulle tyckt bättre om det utan för qvinnornas skull. O, jag gör allt blott för qvinnornas skull! Ty ser ni, qvinnorna tycka mer om svarta lockar än om någonting annat!»

»Ah, det fins undantag.»

»Ja, men hvar skall jag finna ett sådant undantag?»

»Kanhända hör jag till dessa undantag.»

»Som tycka bättre om blonda än svarta lockar?»

»Ja, när de äro i förening med mörka ögon... Men hvad gör ni nu?»

»Jag vill betäcka edra händer med kyssar för denna oväntade uppmuntran!»

»Ni är en lustig ture! Men fortsätt nu hellre er personalskildring.»

»Med nöje, ty mina bekymmer ha till största delen redan försvunnit. Således, min nådiga, ni tycker om blondt hår och mörka ögon? Hur härligt!... Skägg och mustacher äro också blonda och mjuka som silke. Jag smickrar inte — det är så. Mina ansigtsdrag äro uttrycksfulla och jag han heller ingenting att invända mot färgen. Hvad för öfrigt mitt ansigte beträffar, så plägar man i beskrifningar derom använda ordet regelbundet. Ah, jag glömde en sak, fastän jag håller ofantligt mycket på den... Inte för min skull utan för kvinnornas... jag menar näsan. Den är fullständigt romersk, fastän jag kan försäkra, att ingen af min familj har varit i den eviga staden åtminstone på hundra år.»

»Har ni slutat nu?»

»Fullständigt. Och säg mig nu ärligt, min nådiga, hvad tycker ni?»

»Om beskrifningen är trogen, så är ni en vacker karl.»

»Talar ni allvarsamt, min nådiga?»

»Fullkomligt allvarsamt.»

»Då anhåller jag, att ni uppfyller en bön som jag har.»

»Hvilken?»

»Jo, gör ni hvad jag gjort. Visa mig den nåden att lemna en beskrifning också på er.»

»Nej, det gör jag inte.»

»Hvarför det, om man törs fråga?»

»Hvarför? Jag inser inte hvad det skall tjena till.»

»Men om jag ber er, bönfaller er.»

»Sådan tokig begäran!»

»Föreställ er, min nådigaste, att vi befinna oss på maskeradbal och att det hela blott är ett fastlagskämt.»

»Nå, låt gå då i Guds namn.»

»Ni vill verkligen uppfylla min önskan?»

»Fråga ni och jag skall svara.»

(Forts.)

Ett hittills okänt poem af Bengt Lidner.

Att i forntiden vetenskapliga och literära arbeten gingo för-
lorade för efterverlden, var som bekant mindre att undra öfver;
ty innan boktryckerikonsten var upptäckt, var det ju endast möj-
ligt att sprida en bok i ett fåtal exemplar, på grund af den tids-
utdrägt, som var förenad med dess afskrifvande och det höga
pris på böcker, som deraf blef en följd. Men att ett af en red-
dan vid författandet känd skalds största poem, tryckt och utde-
ladt vid en akademisk festlighet för föga mer än hundra år sedan
i flere hundra exemplar åt en nästan uteslutande literärt bildad
publik, kan till den grad blifva bortglömdt redan af hans samtid,
att hvarje spår af detsamma under nära ett sekel blifver utplå-
nad och hela upplagan till den grad fullständigt förintas, att tro-
ligtvis endast ett enda exemplar ännu finnes i behåll, det hör
utan tvifvel till de största sällsyntheter i poesiens historia.

Ett sådant öde har likväl drabbat det poem af Bengt Lidner,
hvilket vi här nedan återgifva. Af alla de literaturhistorici,
hvilka behandlat denne skald, har ingen oss veterligt omnämnt
hans år 1775 vid aderton års ålder diktade ode öfver magister-
promotionen i Lund, förr än d:r Karl Warburg i sin literatur-
historiska studie öfver Lidner. Men äfven han omtalar detsamma
i sådana ordalag, som gifva vid handen, att han aldrig sett det,
utan vid sitt karakteriserande af detsamma endast stöder sig på
hörsägner.

Han säger nämligen å sidan 70 af sitt ofvan citerade arbete:
»Af något större intresse är då det stolta rhetoriska poemet vid
magisterpromotionen 1775, som dock mest är ett versifieradt
smicker till de unga magistrarne.»

Men nu beger det sig, som läsaren sjelf kan öfvertyga sig
om, att i hela odet icke fins någon enda ung magister nämnd

eller eljest utpekad, utan det innehåller en rad delvis praktiga och, när man tager i betraktande författarens ungdom, ganska beundransvärda bilder, ämnade att karakterisera vetenskapen och dess olika grenar. De enda personer, som nämnas vid namn, äro promotor Wallin, »som ger pernassen värdigt ljus» och »store Falkenberg», som skall »förtjensten aldrig glömma».

Af dessa tvänne personer var Wallin troligen den Kristian W., som, född i Simrishamn den 22 maj 1731, år 1761 utnämndes till Lunds universitets första professor i kemi, sedan han året förut förvärfvat sig medicine doktorsgraden. Den i samma strof omnämnde »store Falkenberg» var otvifvelaktigt rikskanslirådet greve Melker Falkenberg, hvilken tre år förut blifvit utsedd till kanslär vid Lunds universitet.

Poemet är tryckt hos hofkamrerare C. G. Berling i Lund i folio och försedt med en för sin tid ganska elegant utstyrel.

Anton Björck.

Ode

öfver magisterpromotionen
vid Kongl. Carolinska akademien i Lund
den 23 juni 1775

af

BENCT LIEDNER.

Du Himla Eld, hvars låga först sig rögde,
När Du ett stoft till Guda-likhet högde,
Som värkar än; fast med en inskränkt makt.
Från Evigt Majestät Du Guda-ursprung leder;
Fast Du blir mångens blygd, som nesligt glömt den heder,
Så högt bland djuren vara bragt.
Du danad till vår fröjd, är lika fult vår plåga:
Hvad är du för en låga,
Som eldar dödligt bröst?

Du kallas själ: men kan Du sjelf utgrunda,
Hur du består och syns? Nej ingalunda.
Din svaghet röjs, Ditt väsende är Dig dålt.
Ho ger Dig kraft ibland til Himla hvalfvet svinga?
Ho kan Din flygt förmå att sig vid gruset tvinga?
Har Du til Slaf åt Jordens stoft Dig sålt?
Odödlige! säg kan dödligt Dig fredställa;
Då måste Du ej gälla
Så högt vi annars tro?

Jo, jag Din dygd Dig ej bestrida vågar,
 Din gnista tänds, men om du näres lågar.
 I sliparns hand Demanten glansen får.
 En jord i träde lagd, af inga frugter prålar,
 En sol, af månen hölgd, kan icke sprida strålar;
 Alt kommer an på odling, tid och år;
 Men ej på vidsträckt rymd — Den store Carl man minnes;
 Min siäl Dig för till sinnes,
 Den största rymlighet.

Se här vår krets, som täta skiften delar;
 Vi födas — — och vår siäl likt källan spelar,
 Som klippan dolt uti en ödemark.
 Den torra ängen ej han minsta vätska gifver,
 Förr än han förd och ledd med konst och möda blifver
 At spridas kring en bränd och torstig park;
 Just så, när själen väks: han fikar, lär och sträfvar,
 Då för des synkrets sväfvar
 Des yrkens stora mängd.

Läs Tidens Bok. Dess Häfder Dig ska lära
 At följa Siälens spår til bragd och ära.
 Från Barbarie han nu har muntert gått.
 Som oss Naturens drift til värda Samfund kallat,
 Och lifvad mensklighet i våra ådror vallat
 Hon större fält och yrkningsämne fått.
 Ack! ljufva Mensklighet, Du Folk och Riken danar,
 Din röst det är som manar:
 För verlden nyttig blif!

Den rösten själen rör at mörkret tvinga,
 At öfver hafven sig likt Örnen svinga,
 Där skådar han en rymd af utvalt godt.
 Til Fosterlandets gagn, den känslan hånne leder:
 En känsla, som ännu gör gamle Romarn heder,
 Den vällust en Huron ej smaka fått
 Ej endast Bardelek, i Rom vann Stoders ära,
 Dess Hjeltars pris var lära
 Rätt älska Fosterbygd.

Med gny och vapenbrak och styckens dunder,
 Med eld och svärd, i verlden göra under,
 Ej hannes mål, ej hufvudyrke är;
 Med snille, vett och dygd, att slägtets välgång främja
 Förståndet odla up och hjertats lynnen tämja,
 Det är en konst, som bättre frugter bär.
 I lagerkrönte Män I Visdoms Egne Vänner,
 I denna teckning känner
 Min skaldmö Er igen.

I som på denna dag församlen Eder,
 Kring Pallas Thron, dit Er förtjensten leder,

Dit värdig flit, ej växlars vind er fört,
 Se Lärdoms lön til Er med gröna Lagren hastar!
 Se uti Edra fiät hur Flora blommor kastar;
 Se af Er Dygd det Täckta Könet rört;
 Des blida ögne-varf, ej glada blickar neka
 Som likt Sefirer smeka
 Och Solens afund få.

Mig tycks en flock af Nympher til Er skynda,
 Med hvar sin krans och sig med Er befrynda,
 Wallin, som ger Parnassen värdigt ljus,
 Er vittra flit skall kröna och berömma;
 Och Store Falkenberg förtjensten aldrig glömma
 Om Lund ej glöms och Carolinas hus.
 Väl an då vittra Hop, låt namn och hufvud smyckas.
 At Edra värf må lyckas,
 Vi önske med en röst.

Med muntert hopp Er Fosterlandet prisar
 Och hvar sitt rum vid tjenste ämnen visar.
 Vid Lagens pragt vi nu besvärje Er,
 At Vitterheten ej för gräl i Svea sälja;
 Men vörda hennes helgd, så länge I fän tälja
 En Lifs minut — — — och om det icke sker:
 Så visne Eder Krants, dess blad må matkar kränka.
 Förmätet dock att tänka,
 Det sådant hända kan.

Ej Tistelns art kan stälte Cedren bära
 Hvem ser ej I ska bli vår Samtids ära,
 Som flere ljus i Norden tända opp.
 När Carolinas män och Lärda Verldens heder
 Med saknad Lärdoms glants gå från sin Himmel neder;
 Då skolen I fullborda Deras lopp.
 Gån prydde med er Krants, att under bördig lager
 Ge ljus och mera dager
 At Gustafs Tidehvarf.

LUND
 Tryckt hos Hof. Camer. och Direct.
 C. G. Berling.

Ett inlägg i konstgrälet.

Genom gemensam votering den 25 april ha kamrarne beviljat kgl. akademien för de fria konsterna de 385,000 kronor som blifvit begärda till nya hus åt akademien.

Anslaget beviljades med 20 rösters öfvervikt bland 352 röstande. Alltså ingen lysande seger, men i alla fall en seger.

En seger som spred glädje ibland konstens öfverklass. Men som näppeligen kommer att åstadkomma frid på jorden.

Då herrar segrare gnugga sina händer, tänkande tillbaka till kampens oroliga dagar, då de bläddra i tidningarne, hvilka gifvit plats i sina spalter åt deras lifliga oro och bekymmer öfver konstens framtid, som berodde på huruvida kgl. akademien skulle begåfvas med de 385,000 eller ej till nya hus, hvad finna de?

De finna i bladen sitt eget bekymmer fonografiskt upprepadt. Vi ha, som det i kgl. propositionen hette, »i fråga om konstutställningsföretagen i Sverige icke kunnat intaga den ledande ställning, som önskvärdt varit».

Men märk: det är *kgl. akademien*, som finner det »önskligt» att den borde »intaga den ledande ställningen.»

Någon annan lär näppeligen dela åsikten, *därför* att de expositioner, där nämde akademien varit den ledande, faktiskt varit af betänkligt blandad beskaffenhet, *därför* att fuskares och diletanters arbeten där varit allt för många, och *därför* att utställarnes namn och titlar haft mer att bestämma än deras konstnärsförmåga.

Författarne till kgl. propositionen hafva emellertid en annan blick på tingen.

Orsaken *hvarför* kgl. akademien ej kunnat intaga den ledande ställningen är, hette det, att söka »i de missförhållanden, som förefunnes i afseende på akademiens lokaler.»

Ingen skrattade, då detta förelästes!

Kgl. akademien *hade* ju sin expositionslokal! Ingen stack fram och upplyste därom.

Den var dålig, visserligen, men den var rymlig, och många gånger hade det gått för sig att där iordningsställa expositioner.

Ännu i denna dag ordnas i denna lokal elevernas och de ständehungrige före detta elevernas expositioner.

Där hade kgl. akademien för få år sedan sin hundraårs-exposition. Att akademien vid detta historiska tillfälle ej »intog den ledande ställningen», kunde ej ha sin grund i bristande lokal, då lokal faktiskt fans.

Nej, orsaken till att »den ledande ställningen» ej längre tillhör kgl. akademien är naturligen att söka i konstnärernas opposition. Detta är själfklart.

Hvarför vardt jubileumsexpositionen matt och ledsam och vann intet annat än aldrig högst en succés d'estime? Af brist på exhibitionslokal? Nej, därför att den mest lifskraftiga fraktionen af Sveriges konstnärer förklarar sig ej ämnat deltaga i de expositioner, hvilka akademien anordnat. Denna fraktion hade samtidigt sin exposition nere hos Blanch. Den icke-officielt bundna allmänheten jämförde . . . och dömde . . .

Det är ju uppenbara humbugen, detta som säges i kgl. propositionen! Det fick likväl sägas utan opposition. Först då frågan om de 385,000 anmälde sig utanför riksdagens dörr och oförtöfvadt ville in, så började ett par tidningar draga örnen åt sig, medan de öfriga (de flesta) tidningarna talade fosterländska ord om en fosterländsk konst, hvars väl eller ve berodde på de 385,000.

De hvilka önskade frågan mera utredd och bättre formulerad, befunnos vara trångbröstad intransigenter samt antagligen äfven moraliskt dåliga människor, hvilket en hvars motparti ju plägar vara.

I pressen höjdes ett par ropande röster. Doktor Karl Warburg i Göteborg skref rent ut att en hvar som önskade den svenska konstens väl, borde hoppas att de 385,000 denna gång ej måtte bli beviljade, *därför* att frågan ej var tillräckligt utredd, och *därför* att beviljandet af den ansenliga summan i all sundt förnufts namn borde vara förenad med ett och annat vilkor.

Men hvem hörde på det örat?

I riksdagen kom vid diskussionen omedelbart fosterlandet på tapeten, då man ej kunde yttra sig i sak. Gudarne vete, om ej äfven moralen och den onda tidsandan voro uppe och spökade! Ätminstone talade en upplyst talare, (hvilken visade sig mycket inne i frågan) om det franska inflytandet inom konsten (åh, det är så man kan få ondt i . . . hm, ursäkta!), som skulle motarbetas genom att kgl. akademien finge sina 385,000.

Samma värde talare reducerade behändigt det hela till frågan, *hurvida* vi skulle ega en konst eller ej.

Hvar och en som önskade en konst, borde rösta för kgl. maj:ts förslag, sade han.

Det var hr Hugo Tham, som sade't, — en ovanlig kännare och älskare af fosterländsk konst; bör ej glömmas vid tillsättandet af inköpsnämnd för Nationalmusei inköp nästa år.

Trots andra mera klenrogne talares yttranden gingo de 385,000 lyckligen igenom. Glädjen vardt stor.

Inom artistlägret lär det i parentes sagdt varit uppror i afseende på denna fråga. Resolutioner och reservationer, dem vi ej ha att fästa oss vid, ty konstnärerna ha bland andra fel det, att ej vara det minsta diplomatiskt anlagda. De böra för öfrigt enligt gamle Goethe »*bilden*» aber »*nicht reden*». Förhålla de sig tysta och beskedliga, kunna de få både medaljer och annat klingande ur kgl. akademiens kassaskåp. Blott de låta ledningen öfvertagas och ostörtd bibehållas af dem, som makten hafva.

Glädjen vardt emellertid stor.

Fram med bygnadsritningarna, herr professor! Hissa ned de fyra gamla gudinnorna från den fallfärdiga akademiens frontispis! Låtom oss uppdraga åt Alfred Nyström, akademien senast invalda ledamot (eller var det hedersledamot) att hugga nya gudinnor? Kan han inte sätta upp sitt famösa jättemonument öfver svenska skalders utanföret huset? Med en obetydlig förändring af ansikten och attribut (palett, mejsel, vinkelhake i stället för pappersrulle och gåspenna) kan det föreställa ett monument öfver akademien värdare, den svenska konstens professorer och beskyddare.

Glädjen var likväl blandad. Hvarför skall det finnas stridiga sinnen, när man vill så bra ordna allt och återställa friden?

Hvad är det för ena som opponerat sig? Det var ju något uppträdde i det så kallade konstnärsförbundet — nej, i den så kallade konstnärsklubben — nå, det kan vara sak samma? Det var frågan om ett hus, ett gemensamt hus för utställningar, ett hus, som artisterna skulle ega?

Nå, nu få de ju sitt hus, vi bygga det och de få komma som våra gäster osh ställa ut sina taflor. Ä' de icke nöjda då? Vi ska fastställa några för omständigheterna lämpliga stadgar och vilkor, liksom vi senast gjorde, när expositionen i Köpenhamn var i görningen, Nej, det är så rätt, då ville de inte vara med, de stridiga sinnena (fast de kommo med till slut ändå), då sade de . . . ja, hvem kan minnas hvad de säga . . .! De heta ju opponenter, det är förargligt folk, de äro inte att lita på.

Hvilka var det nu som motsatte sig de 385,000 lyckligen beviljade? — — Ett par af dem ha hederslegionen och medaljer, första klassens medalj, grande medaille d'honneur. Hm! Men den ha de inte fått hemma intel! De ha utställning som bäst hos Blanch...

Nåja, de få komma och utställa med oss. Ecklesiastikministern gaf ju ett halft löfte om att de hädanefter ska få välja jurymän, — hvar utställare skall få en röst, alldeles som i Paris — *allt* blir som i Paris... Kan man tänka sig större frihet? Deras eget hus blir onödigt, det kan gå upp i rök! Nu är det *vi* som ska öfvertaga ledarskapet. Nu beror det endast på dem, om vi ska få skriva »*enighet och vänskap*» i guld-bokstäfver på det nya huset vid Vasabron.

Det är sant! Ha de inte sammangaddat sig att inte deltaga uti våra utställningar med mindre än att akademien reformerar sig?

Nå, de få väl ge sig till tåls. De ä' så spridda, så många olika viljor, de ska bli gamla och få lust att sätta sig.

I vårt sällskap få de sitta i bekväma fätöljer...

Skämt à part och ironi desslikes!

Svenska konsten är blott i ett hänseende att lyckönska till den goda vinsten af de 385,000 på lotteriet på Riddarholmen, som den nu verkligen får en expositionslokal uppbyggd inom kortare tid än hvad kunnat ske, i fall konstnärerna ensamma skulle åstadkommit bygnadsmedel.

Som bekant är af tidningarne ha de på sina lotterier samlat ett 70,000-tal kronor och de ämnade nu dra till med ett ytterligare stort lotteri. Nu blir emellertid expositionshuset uppfördt, deras arbete förutan.

Kgl. akademien är att lyckönska härtill, liksom äfven till nytt hus för skolorna, *äfven om* dessas lokaler ej äro så dälige, som sagdt blifvit.

Konstnärer af guds nåde ha utarbetat sig både i dessa förtalade ritsalar och i fullt ut lika »otidsenliga» atelierer utomlands. Ventilation och godt utrymme äro goda egenskaper hos ett skolrum, men i en konstskola beror det hufvudsakliga ej därpå utan på *andan*, som i skolan råder.

Hvad beträffar utrymmet, så vore det kanske väl, om detta vore något *mindre* i nämnda läroverk. Det blir verkligen snart så många artister, att de äta upp hvarandra, sedan de först trängt ihjäl hvarandra i vår trånga konstvärld.

Kgl. akademien är äfven (det är min åsikt) att lyckönska till *stormen*, som rörts upp inom pressen och inom artistklubbarne, innan anslaget kom fram för riksdagen.

Yttrandena, artiklarna, grälet ha visat *huru landet ligger*.

Det gäller för de styrande att ha det i minne att en stor del af artisterna äro föga nöjde med att de 385,000 gingo i akademiens kassaskåp, *därför* att de anse att akademiens närmaste uppgift vore en reorganisation af sig själf, *därför* att de funnit sig ha orsak att anse sättet för användandet af de stora summor, staten årligen anslår till de sköna konsternas vård och förvaltning, mindre lämpligt, *därför* att de ej anse akademien lämplig att öfvertaga (eller *försöka* öfvertaga) ledningen af konstangelägenheterna, något som i sanning vore mera otidsenligt än de nuvarande skolrummen kunna sägas vara*.

Vore man sangviniker, hade man nu klart för sig, att kgl. akademien efter denna seger, som dess parti finner stor, skall finna sig föranlåten att slå in på reformvägen och att det ej blott skall blifva dess hus, som blir nytt, utan att den gamla lefnadströtta hustomten skall i den nya byggnaden få vika platsen för en ny och ung rödlufva.

Det sägs att det inom akademien finnes ett frisinnadt parti. Man hör likväl aldrig att det utträttar något.

Denna strid (för resten ett kuriöst kapitel i den kuriösa historien om oppositionens gång och akademiens däsighet) skall kanske (det är däri dess möjliga nytta kommer att bestå) rent af *tvinga* akademien till tillmötesgående *i fråga om utställningsprinciperna*. Statsrådet Wennerberg har i detta fall offentligen halft lofvat liberalitet.

Striden har visat hvad artisterna vilja, de ibland dem som ha någon vilja.

Men i *andra* afseenden lär akademien förblifva hvad den varit och fortsätta att »skynda långsamt» fram på sina mycket omordade reformers väg.

Det är *därför* man har så föga att hoppas af de 385,000, på hvilka konstens väl eller ve berodde — inför riksdagen.

Chéret.

* Det vore ungefär som om svenska akademien uppträdde förklarande sig ämna öfvertaga ledningen af den svenska literaturutvecklingen!

Red:s anm.

Operabesök i Stockholm.

Några anteckningar

af

*Charles Kjerulf**.

Stockholmsoperan residerar i ett gammalt palats, som i den allra närmaste framtiden skall rifvas och lemna plats för ett nytt operahus. Denna opera har stora traditioner, såsom det ju ock anstår hufvudstaden i Sverige, sångens förlofvade land — detta land, hvilket, som hvart barn vet, är lika berömdt för sina »nordiska näktergalar» som Athen för sina ugglor. Icke blott af detta skäl, för venerationens skull, är ett besök i det gamla operahuset af intresse. Den mera materiela omständigheten, att akustiken i den gamla salen är rent af häpnadsväckande god, att den svenska operan i och för sig är en specialitet, och dessutom att den just nu för ögonblicket befinner sig på ett ganska pikant öfvergångsstadium — allt detta gör, att man der kan inhemta erfarenhetsrön om intryck, som man icke hemma i Kjöbenhavn har tillfälle till.

Det är icke bara ett tomt ord, att svenskarne — och härvidlag särskildt Stockholmarne — hysa en naturlig och uppriktig kärlek till sång och tonkonst. Det visade sig bäst, då deras opera med ingången af förra säsongen skulle till att sjelf tjena sitt bröd. Regeringen hade tagit sin hand ifrån den, af statsinstitutionen hade blifvit ett privat företag. Hon

* *Charles Kjerulf*, den framstående danske skriftställaren och tonsättaren, gästade för någon tid sedan vår hufvudstad. Sina intryck från den svenska operan har han nedskrifvit i en artikel, som inom Danmarks teaterkretsar lär väckt mycket uppseende. Och för svenske läsare torde det icke minst vara utaf intresse att höra ett uttalande öfver våra operaförhållanden från en af nordens insigtsfullaste musikbedömare.

skulle nu lefva — eller dö — af publikens nåd och barmhertighet*. De flesta skakade på hufvudet vid detta perspektiv, men slutet på visan blef, att operan icke blott lefde som privatföretag, utan till och med lefde superb. Då säsongen var slut, hade operascenen, som annars i urminnes tider — ja, kanske alltid — hade laborerat med ansenliga skulder, nu lemnat ett öfverskott på bortåt en 50,000 kr.

Conrad Nordqvist var mannen att frambringa detta mirakulösa resultat.

Han, operans dittillsvarande kapellmästare, hade vedervågat det dristiga, ja dumdristiga, sade de flesta, experimentet att öfvertaga operan för egen räkning, då regeringen indrog statsunderstödet, och han vann icke blott till hälften, hans seger blef fullständig. Och att så skulle ske, det förstår den lätt, som känner Nordqvist.

Han är lika förträfflig som kapellmästare och teaterchef. En musikauktoritet med en sällsynt stor fond af både teoretiska och praktiska kunskaper, en utpräglad scenens man, med en alldeles ovanlig förmåga att kunna styra och leda det oroliga teaterfolket och till allt detta är han insigtsfull administratör. Hela hans personlighet är ett mönster för en teatersuverän: lugn och kallblodig, på samma gång han är energisk och lifvig — älskvärd, hänsynsfull och — lika mot alla, men på samma gång oryggligt sträng och myndig.

Hemligheten i hans »trollkonster» består dels i hans nyssnämnda personliga egenskaper, dels i den följdriktiga planmässighet och flit i arbetet, som han genast vid sitt tillträde till chefskapet lät införa och den han sedermera stadigt har vidmakthållit. Ånskönt personalen vid operan ingalunda är synnerligen stor, är det nu där så inrättadt, att man samtidigt inöfvar två operor med olika krafter utan att derför råka i kollision med sjelfva föreställningarne. En stor hjälp har Nordqvist härvidlag haft i sin andre kapellmästare, den jämförelsevis unge *Richard Henneberg*, som med stor skicklighet förenar flere af sin lärares och mästares egenskaper.

Hur mycket det arbetas vid denna opera det visar sig bäst af spellistan från fjolårets säsong. Där gäfvos icke mindre

* Uttrycket är litet oegentligt; detta borde snarare hetat publikens *intresse*, ty barmhertighet brukar icke föranleda till publikens teaterbesök; de bestämmas uteslutande af hur pass lockande teaterprogrammen äro.

än 236 föreställningar omfattande operor, så många och så olikartade som: »Oberon», »Mefistofeles», »Tannhäuser» och »Mignon», »Don Juan», »Faust», »Carmen», »Konung för en dag», »Kronjuvelerna», »Romeo och Julia», »Kungen har sagt det», »Lohengrin», »Den stumma», »Fidelio», »Aida», »Den bergtagna», »Hvita frun», »Joseph i Egypten», »Djamileh», »Alphyddan», »Regementets dotter», »Trollflöjten», »Hugenotterna», »Harald Viking» (af svensken Andreas Hallén), »Wilhelm Tell», »Hoffmanns sagor»* och »I Firenze» af Helene MunkteLL, dessutom ett par folklustspel, ett tillfällighetsstycke (»Diamantbröllopet»*) och flera symfonikonsorter.

Det är i sanning en stolt profkarta på hvad blott *en* säsong förmår åstadkomma. Dertill kommer allt det myckna arbete som framkallats deraf att operans bästa förmåga, Arvid Ödmann hade öfvergifvit det sjunkande skeppet och öfverflyttat sin verksamhet till Köbenhavn.

Hur det arbetas vid Stockholmsoperan det ser man vid en jämförelse mellan årets spellista och den från förra säsongens. Många personalförändringar hafva under den tiden inträffat, först och främst förlorade operan i fjol sin unga blomstrande primadonna Anna Klemming, som uppbar det mesta af repertoaren — så kom Ödmann tillbaka, sedan Brun gått ifrån; med döden afdingo Robert Ohlsson och sednare Pelle Janzon... men trots allt detta ha redan vid denna säsongens början så godt som alla hufvudoperorna från förra terminen, särskildt de klassiska, gifvits ånyo och hållas troget vid repertoaren, besättas om och om igen, men stå der fortfarande kvar. Denna princip, som jag förut har offentligent anbefalt vår opera såsom den obestriddigt »allena saliggörande», just den har Nordqvist genomfört i Stockholm med aldrig svikande följdriktighet — och han har vunnit seger dermed. Att dubleringssystemet under sådana omständigheter spelar en väsentlig rol vid Stockholmsoperan faller af sig sjelft.

Detta Nordqvists system som i sig innefattar alla de förändringar som Köbenhavnskritiken i årtal har påpekat såsom efterföljansvärda — detta system har med glans bestått profvet i Stockholm. Utsträckt myndighet för kapellmästaren, löpande innehållsrik repertoar, dublering, afskaffande af patentmonopol

* För första gången uppförd å K. operan.

på roller och af »stjersystemet»*, oförtrutet arbete, framförande af så många unga krafter som möjligt i verkliga uppgifter och med bibehållande af de bästa — allt detta påträffar man i Stockholmsoperans nuvarande ledning. Särskildt då man har reda på de inre delarne i maskineriet vid Nordqvists opera, har man ett synnerligt nöje af att se honom — och jemväl hans afbild hr Henneberg — på anförareplatsen i orkestern under en föreställning.

Nordqvist, med det viljestarka, men milda, af öfverspänt arbete präglade ansigtet, tager plats framför sin lilla anförarepulpit i kapellet. Han sätter sig ned, hvilket enligt regeln knapt är förordansvärdt för en dirigent**, men det passar bra i hop med det öfvervåldigande lugn, som hvilar öfver Nordqvists hela sätt att anföras. Han lyfter upp taktpinnen litet och låter den lugnt begynna sin gång. Orkestern har fallit in precis, nästan utan att man har märkt det. Intet allarmslag på notställaren eller lampskärmen, ingen väntan på att herrarne skola vara färdiga. När Nordqvist är på platsen och lyfter sin taktstaf, så *skall* det vara tillräckligt och det *är* det också. Introduktionen är öfver. Nordqvist förändrar icke ställningen, men trycker med venstra handen på en elektrisk knapp. Ridån går upp. Där sjunges och spelas med utmärkta nyanser, med skarpa tempoförändringar... men hela tiden sitter Nordqvist ganska lugn, nästan orörlig på sin stol. Under det högra handen gifver taktpinnen dessa oändligt små, men otroligt säkra rörelser, vänder han med den venstra handen bladen framåt i partituret.

Men inträffar det ett eller annat, råkar någon i orkestern eller på scenen att mankera en insats eller begynner kören att

* Innan Nordqvist öfvertog operan innehade Ödmann nästan samma »stjerneposition» vid Stockholms scenen som han sedan fick i Köpenhamn. Kritiken har också näst erkänna att den Ödmanska »Stjern»-dyrkan mäktigt bidrog till Willmanska opera-sejourens dekadens och »döds». Nu, då Ödmann åter har vänt tillbaka till Stockholm, vips passade Nordqvist på, att den astronomiska kulten icke på nytt måtte införas. Och deri gör han rätt.

Not af Ch. Kjerulf.

** Vi äro i detta fall af en motsatt mening. En dirigent bör vara så litet som möjligt synlig för publiken. Wagner, den store orkesterkännaren, har gått ännu längre. Han gömmer både kapell och anförare för salongens blickar. Hans idé med osynlig orkester à la Bayreuth börjar att tillämpas litet hvarstades. Hvarken i Dresden eller Berlin får man se stående kapellmästare. Anförarepiruetter à la Lumbye, Balduin Dahl och A. Hallén äro också på nämnda ställen alldeles bortlagda.

Not af Dag. Kr.

sjunka eller är det annars bara någon liten bagatell i vägen der nere eller der oppe — strax är Nordqvist som en falk på sin post. Och om man inte med en handrörelse eller en blick lyckats bringa allt till rätta, då är saken helt säkert i sig sjelf ohjelpig.

Under allt detta yttre lugn, under denna skenbara negligence dväljes en lidelsefullhet, ett temperament, en viljekraft och en påpasslighet som äro högst märkliga. Nordqvists spensliga och lugna taktstaf är som den föga varierande visaren på kontrolluret, som dock står i intimaste förbindelse med och signalerar den rastlösa heta maskinen, som far fram och tillbaka — och som arbetar.

* * *

Då jag nu går att uttala mig om Stockholmsoperans väsentliga faktorer: sångpersonalen och orkestern, vill jag nämna att dessa mina iakttagelser stöda sig dels på hvad jag sett af denna opera vid dess gästspel i Köbenhavn, dels på en några veckors vistelse i Stockholm då jag hade tillfälle höra åtskilliga föreställningar, nemligen »Ernani», »Mefistofeles», »Aida», »Leonora», »Fidelio», »Nordens stjärna», »Hoffmans sagor» samt en symfonikonsert.

Om jag samlar ihop alla dessa mina intryck, kan jag icke undgå en synpunkt af den svenska tonkonsten, som ingalunda är ny, men icke dess mindre ändå håller streck.

Alla — och icke minst svenskarne sjelfva — veta, att de födas med klingande malm i strupen och att de i detta hänseende tillhöra en af de mest begåfvade nationer i världen. Och så är det ock. Det klangfulla tungomålet och den rena luften synas verkligen genomgående ha utvecklats de svenska sångrösterna i en ovanligt lycklig grad. Men den som därför tror, att Sverige är i det hela ett synnerligen framstående musikland han kommer icke sanningen så nära, som man kan komma den. Ty sång är blott en sida af musiken som konst betraktad — och konsten i dess fulla blomstring är aldrig ensidig. Den på alla punkter öfvervägande, ja öfverväldigande vokala musikdyrkan i Sverige kan icke fritagas från att tynga på den svenska tonkonstens samvete.

Men på samma gång som begreppet musik i Sverige väsentligen har blifvit inskränkt till sång, ha också, naturligt nog, de stora musikformerna, som i grund och botten äro in-

strumentala, blifvit inskränkta till smärre. Och denna reducerande inveckling (om man törs använda detta ord i motsats till utveckling) har regelbundet upprepats också i mindre enskildheter. Sången har från hela dess stora stämningssfång krupit ihop till *lyrisk* sång, men detta begrepp, taget i mera inskränkt bemärkelse af lyrisk sång uppbyren af öronsmekande, fast icke stora röstmedel. Och den svenska musikens parnass beherskas i följd deraf af upsaliensisk studentkvartettsång, utförd mycket vackert och värdadt och med »söt» röst, helst utan accompagnement (? !)

Men är detta icke väl *små* gudar, isynnerhet för en nation, som har sådana musikbetingelser som svenskarne? Men, det må våra vänner på andra sidan sundet bäst sjelfva afgöra.

Här har jag endast i allmänhet velat påpeka det vokala herraväldet i den svenska musiken, ty man igenfinner lätt spåren deraf äfven i den svenska operans prestationer — denna opera som svenskarne sjelfva med en viss förkärlek, kanske utan att veta *hur* träffande, kalla »*vår lyriska scen*», under det talscenen, karakteristiskt nog, har för sig bibehållit benämningen »dramatiska teatern».

I få ord sagdt, det »spelas» ganska litet på den Stockholmska operascenen, det dramatiska är der n:o 3; der finnas mycket vackra, men enligt regeln icke synnerligen stora röster — hänsyn till styrkan kommer just som n:o 2; deremot kunna alla sjunga och sjunga utmärkt — sången, det kantabla är n:o 1. De undantag som finnas torde, såsom jag längre fram skall påpeka, snarare vara egnade att bekräfta den fastställda regeln.

Derför är *Arvid Ödmann* likasom paradigmet på hvad svenskarne kräfva af operasång, och det hade verkligen varit stor synd om han icke hade kommit tillbaka till Stockholmscenen igen. Här i skygd af operahusets förträffliga akustik och i en teater som inrymmer endast ett jmförelsevis litet antal åhörare låter hans visserligen icke malmrika, men sköna stämman på ett helt annat sätt än på den danska teatern, der han onekligen måste anstränga sig för att tränga igenom. Det mera utpräglade dramatiska sångsätt Ödmann sökte att tillägna sig i Kjöbenhavn, har man i Stockholm i fogliga, men ganska bestämda ordalag bedt honom lägga bort(?); och Ödmann både bör och vill naturligtvis göra det. Han *är* en utpräglad lyriker, och det är hans koncentrerade lyrik i sången som gifvit honom plats i högsätet vid den svenska operan. Hans

qvinliga pendant var den intagande och begåfvade Anna Klemming, som i helt unga år plötsligt gick hädan i höstas. Hvad den svenska operascenen nu tar för är en sängerska med en vacker lyrisk stämna, så utvecklade, att den kan utföra dramatiska partier — m. a. o. Anna Klemmings plats står ännu obesatt.

För närvarande eger Stockholmsoperan af mera bekanta sängerskor fru *Caroline Östberg*, fröken *Selma Ek*, fru *Dina Edling* och fröken *Anna Karlsruhn*. Den sistnämnda är en perfekt sängerska, med en klar, men kall röst och utan dramatiska ansatser. Fru Edling har en utmärkt stämna och är en afgjord scenisk talent, men hvarför ligger hon icke Stockholmarne närmare om hjertat, än hvad nu verkligen synes vara fallet? * Är det därför att hon visserligen sjunger bra, men icke tillräckligt bra, icke så bra som t. ex. fru Östberg, eller är det därför att hon *spelar* för bra? Svaret får vara *in blanco*. Fröken Eks namn återfinnes f. n. på »svarta taflan», hon som förut haft en hjerteplats hos publiken och som hos kritiken åtnjöt fri lejd. Nu äro alla ense om att hon har gått betydligt tillbaka, och orätt ha de icke. Den som erinrar sig fröken Ek från hennes första gästuppträdande i Köbenhavn kommer nog ihåg, det lilla men omiskänneliga halsljud, som vidlåde hennes annars så präktiga stämna. Hon var då en mycket framstående dramatisk sängerska och särskildt var hennes Margareta i »Faust» en prestation af första rang. Man kunde då med god vilja se bort från det der halsljudet, så utmärkt var allt det andra, men »fläcken» i hennes röst fanns där och den utbredd sig som det obotliga kräftsåret, och då hon ett par år derefter åter gästade oss, kunde ett öra, som var vant att kontrollera sängteknik, icke undgå att konstatera att fröken Ek var på retur. Nu äro både hennes stämna och sängsätt starkt reducerade, och såväl publik som kritik låta henne också obevekligt få veta det.

En afgjord kontrast till fröken Ek, den motsatta ytterpunkten för bedömande och belysande af den svenska musikkarakteren, är fru *Östberg*.

Fröken Ek tar sig ännu förträffligt ut på scenen och har icke ringa dramatisk rutin, men hon kan icke sjunga mer, är

* Vi bedja härvid få erinra om att fru Edlings Mignon och Carmen, att nu icke nämna många flere af den omtyckta konstnärinnans uppgifter, äro några af de populäraste framställningar som vår operascen haft att uppvisa.

följaktligen i djupaste onåd. Fru Östberg är ingen skönhet, och hennes dramatiska talent skjuter temligen vilda skott, men . . . hon sjunger som en ängel, och därför har hon också blifvit enhälligt tillerkänd primadonnarangen.

De omöjligaste brister i apparitionen eller i det dramatiska återgifvandet blundar man för, när annars stämman och i synnerhet sången är god. Man erinre sig hr *Lundqvists* kolossala, för scenen, föga lämpliga och merendels rent af illusionen förstörande kroppshydd. Men åsynen af hans väldiga korpus generar icke svenskarne i någon nämnvärd grad (?). Han har en härlig stämma och sjunger briljant. Det ligger knappast någon stor öfverdrift i det påståendet, att de allra, allraflesta af våra operaartister hemma i Kjöbenhavn ögonblickligen skulle komma till korta för svenskarnes fanatism för sången, ifall de fingo en Stockholmsdomstol öfver sig. Ja, sjelfve gamle Schram skulle i det fallet förlängesedan fått afsked på grått papper. Men om fröken Karlsruhn en vacker dag genom olyckshändelse blefve halt eller Ödmann puckelryggig, så skulle det knappst på minsta sätt förändra deras ställning och verksamhet vid operan eller utöfva något inflytande på publikens hållning gentemot dem, hvilket icke kan bringa svenskarnes goda namn och rykte på skam — tvärtom —, men som väl svårligen låter förena sig med en fördomsfri och omfattande uppfattning af operan som konstart.

Men återvändom till fru Östberg. Hon är en alldeles ypperlig sångerska, med ett så säkert och fulländadt herravälde öfver stämman, att det gränsar till det fenomenala. Sjelfva rösten är stor, utan att egentligen vara lyriskt skön. Men med fru Östberg har ödet för tillfället spelat de lyriskt törstande svenska musikälskarne ett kostligt spratt. I kraft af hennes vidunderliga sångkonst och den stora aktningen för denna har hon erhållit qvinnans främsta plats vid den svenska operan, men dervidlag har just det instrumentala (helt visst det instrumentala *i det vokala*) kommit till högsätet der, hvarest svenskarne annars hade velat haft hela härligheten förbehållen den lyriskt sköna sången. Fru Östbergs sångkraft är nämligen i det närmaste af instrumental art. I *Fidelios* parti, som från första till sista noten har skrifvits af en instrumentalkomponist med mycket liten kännedom om människorösten, nämligen Beethoven — der är fru Östberg som fisken i vattnet. Detta herrliga, men i hög grad vanskliga, på sina ställen mycket ohandterliga parti kan svårligen tänkas bättre sjunget än som

fru Östberg gör det. Ty — det må tilläggas — hennes stora strupvirtuositet inrymmer en motsvarande fond af fin musikalisk känsla och intelligens. Och i Offenbachs »Hoffmanns sagor» har hon af automat-speldockan skapat ett riktigt vokalt vidunder, — så maskinsäkert och kugghjulsafpassadt sjunger hon här, att endast ett så ytterligt sällsynt, absolut herravälde af rösten, som hon eger, kan åstadkomma något slikt.

För att nu bli färdig med spinsidan må här nämnas ett par helt unga altsångerskor som skola tjena sig upp vid svenska operan. Den ena är fröken *Mathilda Jungstedt*, som just är så kvalificerad, att hon med ett slag skulle få hela Kjöbenhavn för sina fötter: hon är ung och fager, hon har en betydande dramatisk begåfning och sköter sin stämman förträffligt. Af hennes hufvudpartier kunna nämnas Amneris i »Aida» och tittelrolen i »Leonora», af hvilka begge hon ger en helgjuten teckning, men särskildt har hon och med rätta gjort lycka i ett par unga gloproler: Fredrik i »Mignon» och Nicklas i »Hoffmanns sagor». Hon är der så frisk och käck, sjunger så konstnärligt, att hon *måste* taga publiken med storm. Den andra unga damen är fröken *Sigrid Wolff*, vars i många hänseenden förträffliga Carmen Kjöbenhavnarne redan haft tillfälle att lära känna. Hon har ännu icke haft tillfälle att visa sig stort mer i någon annan rol*. Men hennes tid skall nog komma. Och det förtjenar hon. Begge dessa yngsta krafter skola — för så vidt man kan förutsäga — kunna utveckla sig just till *dramatiska* operasångerskor af rang.

Stockholmsoperan har att förfoga öfver ett ovanligt stort antal tenorer. Ödmann har jag redan nämt. Hr *Sellman* är en veteran i Jastraus stil. Hr *Lundmark*, som bland annat sjunger Hoffmann i Offenbachs opera, har ett sångsätt som kanske icke alltid är riktigt pålitligt, men rösten är god och skolad. Hr *Strandbergs* röst är icke stor, men han sjunger vackert och i hög grad konstnärligt. Denne sångare är ett verkligt svenskt operafenomen. Vore icke akustiken i operahuset så god, så skulle han knappast vara så användbar. Men han har varit violoncellist i hofkapellet och han är en intelligent och bildad musiker, något som icke heller förnekar sig i hans sång. Hans framställning af Florestan i »Fidelio» var i detta hänseende verkligt intressant. Af baritoner hade jag

* Joo! Amneris i »Aida», Bergadrottningen i »Den Bergtagna», Pantalís i »Mefistofeles», Jekimovna i »Nordens stjärna» och Malliza i »Lakmé».

tillfälle höra en ung operaförmåga hr *Johansson*, som Kungen i »Leonora» samt en debutant, hr *Lomborg* (Kungen i »Ernani»). Af bassister må nämnas den hos oss kände hr *Strömberg* med den präktiga, fast icke så saftfulla basen samt hr *Nygren*, som med sina Mefistofigurer uppenbarade en dramatisk förmåga, som icke fans hos de förenämnda sångarne.

* * *

Mångt och mycket skulle ytterligare kunna anföras till bevästande af den synpunkt, från hvilken jag här har sett Stockholmsoperan.

Den sceniska utstyrelsen röjer ofta en spartansk enkelhet, och sjelfva iscensättningen går sällan utöfver det traditionellt operamessiga. Framkallanden för öppen ridå ega rum och midt under de mest spännande dramatiska konflikter tacka de medverkande för en möjligen liflig bifallssalva*. Störande inkastningar på scenen af blommor och kransar äro ganska vanliga vid Stockholmsoperan, där baletten består uteslutande af fruntimmer, af hvilka hälften enligt regeln uppträda i manskostymer**.

För att nu — *last, not least* — komma till orkestern, till hofkapellet, så kulminera dess förträffliga egenskaper absolut på en punkt som också bestämmes af den vokala öfvervigten i den svenska musikodlingen: den ackompanjerar alldeles utmärkt, fogande sig smidigt och jemt efter hvarje nyck i sången å scenen, ackompanjerar som vore hela styrkan en enda virtuos på detta område. Det är icke för intet som kapellet, som nyss nämnts, har levererat en af sina medlemmar som sångare upp till scenen: der sitta dernere kanske ännu flere af samma kvalifikation, i alla fall finnas där så många sångartemperatur, att de tillsammans bilda ett orkesterackompanjement, hvartill man får söka ett motstycke.

Icke fullt så allenastående är det k. svenska kapellet när det ensamt har att utföra instrumentalmusik, åtminstone om man får döma efter endast några konsertprof. Utförandet af »Parsifal»-förspelet och Johan Svendsens B-dursymfoni höjde sig

* Männe det? Dylikt ofog har ju i två år varit faktiskt bannlyst från operascenen.

** Skälet härtill är att operans balettelevskola på många år endast haft qvinliga elever. Men numera anlagas der äfven maskulina adepter.

Not af Dag. Kr.

icke öfver det dugtiga arbetets nivå. I det första nämnda stycket tycktes kapellet röja en märkbart osäker och reserverad hållning; det var som om man vore rädd för denna musik, som om man vek undan för dess vanskligheter och endast motsträfvigt och ängsligt toge fasta på dess enskilda satser. Svendsens symfoni gick afgjort bättre, men den som vid flere tillfällen har hört den här hemma under Svendsens eget anförande, saknade framför allt lif och fart i exekutionen. Det hela verkade för tungt, för långsamt.

Däremot var det en stor njutning att vid »Fidelio»-föreställningen få höra de två Leonora-ouvertyrerna, n:o 3 i C-dur och n:o 4 i E. Det fans feststämning och hänförelse i dessa prestationer — sjelfva kapellmästar Nordqvist kom ur sitt yttre olympiska lugn — så att man, ihågkommande de många andra intrycken, icke kunde annat än studsa vid så mycken instrumental aplomb i detta sångens förklarade land. Nå, ingen regel utan undantag!

Stockholmsoperan ledes i det stora hela efter förträffliga principer. Om den nationelt-egendomliga skefheten i svenska musikutvecklingen, har jag redan talat. Men det visar sig här, som så ofta, att ensidighet framkallar styrka. Det resultat den svenska operan kan uppvisa är i alla fall ur en synpunkt förträffligt. Der sjunges så bra och vackert, dess solo-prestationer äro omsorgsfulla och värderika, dess ensemble, understödd af ett briljant ackompanjement, så afrundad och musikaliskt gedigen, att vi här hemma i Kjöbenhavn icke kunna uppvisa maken dertill.

Här ha vi mycket att lära af svenskarne. I Kjöbenhavn har det just varit operans olycka att allt går på slump och hafs: ingen metod i arbetet, ingen enhet i de medverkande krafterna, inga vyer, för att icke säga: ingen fauatism. Blott och bart ett vågspel.

Sant nog att hvarje slags teaterföretag är i större eller mindre grad hasard, men den danska operan — det är *va banque* öfver hela linien.

Opera-Revvy.

Af *Volontaire*.

K. Operan: Bötel-stagione. Mozart-fusk: Figaros bröllop.

Konsertsåsongen: Aulin, Taube, Pettersson.

Hr *Heinrich Bötels* gästspel torde böra sättas först i dagskrönikan om k. operans vårarbeten. Den i Tyskland ganska ryktbare tenoren åstadkom härstädes vid sin premiére genom en hög bröstton ett charivari, en enthusiasm så väldig och onormal att hr Ödmans damegarde deråt mände blekna. Gamla herrar och fruar hade nu intagit de unga flickornas rum som klackörer, be-teende sig med en för år och krafter merviljös abandon.

Erkännas må att detta C³ — *ut de poitrine* — var det bästa aftonens Trubadur-Bötel hade att erbjuda. Som naturfenomen skola hr B:s toner alltid ha en uppseendeväckande plats, framförallt i naturhistorien. Detta öfre bröstregister G—D är verkligen underbart. Styrka, klang och väljud bilda här trenne gracer af oförliknelig skönhet, en skönhet, hvars sällsynt-het gör den än mer skön. Dessa toner framvälla dessutom så ledigt och oansträngdt, att man knappt vill medge dem deras höga plats på noterna. En hjeltetenors höjdtoner äro alltid hans force, därför brukar han ofta negligera de undre. Men detta kan ej sägas om hr Bötel. Hans tenor har mycken kraft, är mer ljus än mörk och ändå heroisk, hvilket bevisar tonens ovanliga bredd och klang, skolan af tysk men ingalunda förtyskad art, väl egnad för Sturm und Drang, men ej heller som 1,000 andra hjeltetenorer omöjlig i mezza di voce eller clegisk lyrik.

Härutinnan är dock Stockholms operapublik svårligen bortskämd. Entréromanzan i *Trubaduren* väckte därför endast måttlig nyfikenhet. Dess-dur-arian gafs deremot med rätt mycken beherskning och smak. Strax derpå kom bravur-valsens med C³ och briljant gick den — konsert blef operan, bis 3 gånger och andra operavidrigheter. Men de gamla herrarne och fruarne i salongen höllo ju på att storkna.

Som konsertsångare ge vi hr Bötel alltså ett högt betyg. Men ej som operist quand même. I det fallet var Labatts *Manrico* långt för mer, äfvensom *Arnoldsons* och *Sellmans*. Det är synd att en så heroisk röst skall dväljas inom en så dvergartad skapelse. *Ambrosi* var dock mindre, men ock bättre växt. Denna ofördelaktiga apparition bidrog mycket till *Manricos* förlöjligande, särdeles som det godmodiga anletets mimik på inga vilkor lydde tragiska ordres, ej heller de små armarnes och benens tilltag. Man fick blunda och njuta.

Detta kan och sägas om *Leonora* och *Azucena*, hvilkas utseenden stodo i omvänt förhållande till deras resp. ålder. Fru *Östbergs* toner voro ej nog breda i ensemblenumren och hennes uppfattning för mycket sötslikig. *Grabows* *Leonora* står ännu ofördunklad. Frk. *Wolf* gick ej ut med sitt parti i något enda hänseende. Bättre redde sig hr *Lomborg* som *Luna* trots en viss salongsmessighet, som svor mot stilen. Hr *Nygren* gick någorlunda i land med den italienska musiken, kören förstörde den sköna *Misererescenen*, orkestern spelade operan icke utan hafs — men hr Bötels C³! För det vordo många synder förlättna. Sådana ljud kunna få karlar ge ifrån sig!

I *Hugenotterna* sattes kors för C³ — alltså *Ciss*³. *Charmant!* Slikt hände ock *Arnoldson* i verlden — men han var ej från *Hamburg*. Bötels stridsseptett gafs i alla afseenden exemplariskt; de breda slutfallen briljant. *Älskogsarian* var lika kort nu som då hr *Sellman* sjunger den. Går ej hr B. ut med den svårare andra kupletten. Möjligen, ty der fordras mezza di voce på höjden och den konsten tyckes B. ej än kunna. Fjerde duon hade briljanta hjeltebravader, men duon med *Margareta* var underlägsen *Arnoldsons*. Femte akten var nästan sin kos. Med en sådan *Valentine* som *Oselio* var detta eget. Hela operan gafs nu som en förevändning för den stora duon. Äfven 3:dje akten var gräsligen stympad, soloquaturn i den andra sin kos trots Bötel. Hvi denna tyska jude-ekonomi?

Apparitionen var omöjlig för den ridderlige *Raoul de Nanjes*, fasonerna mer beherskade än *Wachtels*, men ock såsom mot

slutet mindre inspirerade. En viss tråkig inlörd juste-milieu-stämning hvilade öfver spelet. Frk. Oselio kunde ej elda sin medspelare, tycktes det, deremot narrade hon honom med fermité att sjunga falskt. Valentines intonation var denna afton stundom dubiös, men spelet var bättre än i våras. Duon med Marcel lände henne speciellt till lysande heder. N:o 1 trots alla gästspel och trots indisposition för dagen — var dock Hennes Majestät sjelf. Hr Bötels yttrande att hon var den bästa Margaretha, *han* hört, bevisar väl ej så mycket, men om man i stället för namnet Bötel här sätter — professorerna Saloman?

Operan gick icke bra denna afton heller, Hugenoetterna är visst för svår för nuvarande lilla k. operan.

Riddarne gingo med krokiga knän, röda händer, snufviga röster och en intonation, som fick sin kulmen i Grefve de Nevers bröllopsrecitativ. Att Valentine vågade räcka sin hand åt en så *falsk* baryton! Men hon hade denna afton dylika synder på eget samvete och var därför complaisante.

Regien var ej berömlig. Låt vara att hr Lindens recitativ kunde komma den teatervanaste Valentine att falla ur sin rol, liksom Nevers sjelf, men när fru Östberg, som alltid är inne i sin rol, vid sin sorti gjorde en nådig helsning åt de nygifta — så stodo dessa samtalande med hvarann som ett par kapellmästar-rädda operister i sin häpenhet och ledsnad och gjorde ej minsta knix mot hennes majestät. Frk. Oselio ville ej heller pussa på hand, när Valentine borde göra det och fru Östberg graciöst räckt fram den. Fortfarande var hon klädd i ridspö vid k. audiens, fortfarande spökade hon efter duetten med Marcel för öppen ridå. Frk. O. kan verkligen behöfva komma till Köpenhamns opera, der hon nästa spelår är engagerad.

Mellanakterna äro alltför långa. För att göra dem än längre utesluter man ur musiken, att akterna må bli kortare. Hvad gör man då under mellanakterna för viktigt?

»För operan jemnt jag varit svag,
Men mest — — — —»

Eget att vi kommo att tänka på Konjander i detta sammanhang, eller hur, älskade läsare?

* * *

Figaro reprisen har icke mycket hedrat k. operan. Gick redan Barberaren vid reprisens premiére ej så litet orakadt, så

var detta än mer fallet med Mozarts ljuftva mästerverk. Det vill panna till att i slikt skick presentera en af ålder favoriserad Mozart-opera för Stockholms musik-publik.

På herrsidan förargade främst den ovanligt enfaldigt gjorda rolfördelningen. Hvi blef ej hr Lomberg Almaviva, hr Sellergren Figaro? Äfven hr Linden hade varit mer acceptabel trots sin röst och sång än den döddansare till Sevillas factotum som nu förargade publiken. Flerfaldiga gånger ha vi varnat att använda hr *Nygren* i komiska partier, hans Leporello visar till komplett evidens att ditåt ligger ej hans hog. Det är därför mer teaterdirektionen än hr Nygren som bör harangeras för detta bedröfliga misslyckande, det värsta vi någonsin sett i denna operas titelrol.

Hr *Johanson* förderfvade icke så totalt sitt parti, men icke var han någon Almaviva. Det är mycket orätt handladt mot denne i alla fall ganska lofvande sångare att använda honom så blindt och så ymnigt som denna säsong skett. Konstnärstaden har derigenom icke fått tid och rådrum för studier, som äro nödvändiga om han ej skall stanna i växten, knappt ens tid att försvarligt förbereda nya roller, hvarför ock det omsorgsfullast förberedda debutpartiet i *La Favorita* hittills varit hans bästa. Både Almaviva och Figaro böra reformera sitt sångsätt, framförallt den sistnämnde, som allt mer och mer börjat sätta sin duktiga stämma i mörk arrest.

Hr *Rundberg* är så till vida på sin plats som sångmästar Basil att han utom scenen lär ge sånglektioner. Ett Mozartparti har dock rätt fordra en vackrare röst och hvad sångkonsten angår lemna vi osagdt om mästarens egen skall vara exponent på den han bibringar sina elever. Vi vilja nemligen ej göra intrång i någon borgerlig näring.

Olle Strandberg var på 60-talet en utmärkt Basil, Max skulle säkert vara det än i dag och låta oss höra Åsnearian, hvilken hr Rundberg till förekommande af alla olyckshändelser m. m. utelemnat.

Hr *Nilssons* Curcio var för svag i ensemblenumren, annars rätt bra på sin plats. Antonio kunde gjorts mer rolig af hr *Grafström*, som borde sett Lars Kinmansson i detta parti, ett biparti som denne annars vid premiärroller vane utmärkte buffasångare med glans utförde under mer än 20 år.

Fru *Östberg* gaf sina arior med mycken utmärkelse, men hennes spel var icke så uttömmande och intressant som Selma Eks. Fru Ö. var för stel och enformig, litet mer af Rosina

måste sticka fram under den nya värdigheten. För Cherubins blyga hyllning får grefvinnan framför allt ej vara så likgiltig som nu visades. Han är visserligen bara ett barn ännu, men han står dock på barnkammarröskeln, till och med på yttersta kanten — — —

Priset togs nu som förut af Susanna, fru *Edling*, till hvars beröm endast behöfver sägas att hon var sig i allo lik, den yppersta Susanna som sedan Henriette Widerbergs dagar funnits å svensk operascen och hvars like ej är lätt att upptäcka på någon operascen, hvarken nu eller fordom.

Operans ensemble första aftonen var någorlunda, men orkesterns spel var äfven denna gång slarfvigt. När skall detta sluta? Med gamla huset, hoppas vi.

Orsaken till op. »*Marthas*» brådstörtade apparition å k. operan var endast och allenast hr Bötels höga önskan att visa Stockholmarne sin Lyonel. Man kunde annars finna egendomligt att en hjeltetenorist som hr B. särskildt favoriserade ett lyriskt salongsparti som detta, men efter åhörandet måste man erkänna att hr B. hade skäl för denna sin önskan. Icke som vi ens i detta parti funno hr B. öfverlägsen allt hvad förut här i Sverige i detta parti hörts och setts. Men hr B. hade sina pointer af stor om ock momentan framgång. I jembredd med t. ex. Ander kunna vi dock icke i något parti sätta hr B. Ander var i främsta rummet artist, en intressant, poesirik natur, hr B. är alltid hr förste tenoren med mot skada väl assureradt högt C. Sådant inflytande som Ander hade på 50-talets svenske sångare enkannerligen Arnoldson, som då var i sin knoppning, tro vi ej hr Bötel kan få på nutidens, om ej angående en detalj, recitativet, som af flertalet svenska sångare får en alltför cantabel tolkning, under det hr B. ger det all vederbörlig dramatisk färg, ehuru — det må erkännas — någon gång på intonationens bekostnad (t. ex. Sönd. repr. af op. *Hugenotterna*). Hr B:s medel och framgångar äro af mer prosaiskt materiel än rent poetiskt idealisk natur. Detta torde ock i sin mån ha visats af valet af gasteringsoperor, der man bl. a. fåfängt sökte Trollflöjten, der Ander var så förträfflig. Framför Taminos lyriska parti föredrog hr B Lyonels. Detta är verkligen betecknande.

Hr Bötel visade sig i Lyonels parti, särdeles dess första hälft, ega mer dramatiskt gry än man kunnat sluta af hans föregående roller. Natur och sanning preglade der hans spel, som synes bättre passa opéra-comique än grand opéra. Detta är dock

för en hjeltetenor snarare en olycka än en fördel, enär herospartiet som bekant alltid mer eller mindre gå i tragiken, så att få operahjeltar öfverleva sista akten. Var således början af Lyonel ganska bra ur dramatisk synpunkt, så var slutet dess sämre äfven ur lyrisk. Hr B:s tilltag att förvandla ett lyriskt parti till heroiskt utvisade en betänklig brist på smak, särdeles den veka F-dur-arians utförande som en krigsaria stötte gruffligt för hufvudet, låt vara att de höga tonerna A—C äfven här voro af en bländande glans och vigör. Men mer än en ton, är ett artistskap, som Duprez i verlden sade — äfven han beryktad för sitt bröst — C, men tillika varande en sann artist. Under senare delen af Flotows opera forcerade hr B. både röst och spel, slog mången gång in på burlesken och var stundtals svår både att se och höra. Intonationen lemnade stundom mer än lofligt mycket att önska, röstbehandlingen med dess enformiga hvithet likaså. Vi undra hvarför hr B. här ej uppträdde i tyska hjeltepartier i st. f. i lyriska såsom Lyonel och Fernando, der han ej kan utvärda jemförelse med våra inhemska tenorer. Rienzi, Tannhäuser, Lohengrin t. ex.

Fru *Östberg* var till större delen den bästa Martha, som här på långliga tider uppträdde. Spelet följde noga rolens facer, föredraget likaså, med dess eleganta fiorityrståt och sympatiskt känsliga lyrik, såsom i Irlandsvisan, den vi knappast trodde fru O. kunna sjunga så enkelt och rörande. Frk. *Jungstedts* Nancy tangerade stundom mer än lofligt Vasateaterns nivå, men spelade i alla fall ganska verseradt. Sången var stundtals lyckad, men i t. ex. jagtvisan ännu allt för litet försigkommen. Rösten borde skolas än mera, materialet är ju excellent, Sak samma gäller hr *Nygren* — Plumkett — hvars röst borde gå ut med Portervisn med en bättre method. Spelet var ej oäfvat, men sången föga artistisk. Hr *Strömbergs* vis comica tog sig godt ut i Tristans parti. Orkestern och kören voro i den rysligaste batalj med hvarann igen, särdeles i torgscenen, operans förnämsta och svåraste ensemble, hr Henneberg hade ingen makt öfver massorna. Solist-scenerna gingo deremot bra, ackompanjerade med frenesi, det sista numera en obligat bestialitet.

* * *

Konserterisongen under våren kan sägas ha varit särdeles liflig och särdeles tarffig. Till det bättre måste räknas hr *Tor Aulins* konsert med konsertgifvarens väl framförda, ganska vackra

kompositioner och fröken Wolfs som alltid lofvärda visföredrag. Skada blott att stämmans egalitet ännu skall vara så bristfällig. Föredraget är emellertid ofta nog särdeles godt. Annars ha de många dilettant-res-pengar-konserterna i denna väg i denna vår bjudit på hemska ting. Matineeerna i Berns salong ha i synnerhet regalerat allmänheten med rent af otroligt djerfva prestationer. Men ej heller andra matineer ha varit stort bättre. En artistisk soirée var dock grefvinnan *Taubes*, dervid särdeles hr *Ödmann* utmärkte sig för fin sång och god disposition. Prof. Hallström torde ej kunna önska sig bättre tolk för sina italienska cantilenor, flertalet tyckes det inspirerade af den kända »Santa Lucia» från Napolis lazzaronosterior. Den för Arnoldson specielt komponerade stora Vikinga-arian låg naturligtvis mindre väl för hr Ödmanns skaplynne, men tolkades ej utan bravur. Kompositionen utgör som bekant en temligen osmält blandning af svensk folkton och Meyerbeerska stora operafraser. Hallströms namn var för öfrigt dominerande på programmet. Den älskvärda konsertgäverkan sjelf glädde åhörarne med sitt sedan gammalt väl kända föredrag af Den Bergtagnas spinnscen, en konstnjutning dubbelt välkommen ofvanpå den misshandling som den vackra kompositionen kort förut undergått på fröken Petterssons matiné. Den exetiskt erotiska stora duon ur Afrikanskan gafs af fru T. med en afrikansk hetta, som ryckte Vasco de Gama (hr Ödmann) med sig och åstadkom präktig verkan, särdeles det genialiskt harmoniserade slutet efter de föregående passionerade unisonerna.

Sitt mästerskap i lyrisk erotik manifesterade sängerskan på nytt i ett af sina favoritnummer, Virginies stora romans ur Massés opera, som stod och föll och försvann med Mathilda Grabow. Den både dramatiskt och musikaliskt ofantligt fordringsfulla 4:de finalen ur op. Hamlet gafs med oförminskad bravur, icke många sängerskor torde göra efter de lätta, djerfva och dramatiskt expressiva florytblixtar, som genomblänka stämmans mörka natt dunkel. Här kunde knappast någon genom privatlivets hvila orsakad afsigkommenhet upptäckas. Deremot tyckte vi oss förmärka ett visst aftagande i det högre registret, ännu icke i väl-ljud, men väl i tonens bredd och styrka. Det lägre registret med dess sällsporda svarta soprantoner var deremot sig likt. Andhemtningens forcering berodde utan tvifvel på sängerskans dess värre så klena fysik, hvilken hindrat henne att till högsta möjliga fulländning utveckla den otroligt stora konstnärsrikedom, som blifvit hennes afundsvärda faddergäfva och som redan i barndomen yppades i hennes sång, som var af den art att då

hon trettonårig en gång ackompanjerades af sin lärarinna, denna formligen smälte i tårar öfver det inspirerade i det veka, bleka barnets sång. Än i dag är det lika mycket själen som strupen som sjunger hos Mathilda Grabow, hvilken, oförstädd af dagens unga »lejon» och dumbomar, alltid så länge hon har två toner i behåll skall röra och förtjusa den verkligt bildade, fint kännande delen af publiken, med ett ord den publik som är värd att höra Mathilda Grabow, icke den som »uttråkas af gamla Ofelia-harpan» och pinsamt längta bort till sin recetterande Biancas tjuffrestande tricoter och tricolor, något hvarom Stockholms jeunesse dorée icke blygdes radotera, fast de tagit några biljetter till Akademikonserten »att beskydda konsten».

Följderna af »punsch och hvita ben». Och än blott *början!*

La jeunesse dorée saknades naturligtvis icke på *Anna Petterssons* glada matiné å Sv. teatern. Korgen fick den charmanta divettan af sina beundrare, en hel liten vinterträdgård, en mängd blomster i krukor, måhända visitkort från officerare (krukorna?). Jule Costés vaudevill, Kolhandlarne, gafs nu bättre än förr af fröken Pettersson, som tycktes haft tillfälle se Judic. Det specifikt parisiska i rolen lyckas henne dock lika litet nu som förr — så mycket bättre! Priset af de uppträdande togs dock ej af henne utan af hr *Kloed*, hvars kolhandlande från början till slut blifvit ett litet mästerverk af naturtrohet, konsekvens, och den naivaste, fylligaste komik. Äfven hrr *Gründer* och *Härsch* bidrogo som vanligt till skrattet.

Konsertafdelningen derpå var betecknande för våra matinéer: inte ett nummer af de annonserade. De på hr von der Osten lurade unga damerna fingo höra hr Ranft från Sv. teatern predika Runeberg inemot en half timmas tid, ett ypperligt prof på ypperligt minne, men utomordentligt frestande salongens tälamod. Särdeles många voro icke de som orkade följa den energiske predikanten till slut. Fru *Heintz'* prestation var mycket lång, vackra visor äro korta, förefalla åtminstone så, men detta spinneri höll på och aldrig taga slut. Tredje raden, som nu haft bra träkigt der liksom alla andra för resten, soulagerades derefter liberalt genom några stycken af de för en tid så populära och oundgängliga landsmålsroligheterna.

E. H. hade skrivit en liten pjes, som serverades som dessert. Man antog det var fru *Ellen Hartman* sjelf, som skrivit denna pjes åt sig, men de liffiga loforden i tidn. St. D. B. omtalade sedan indirekt att det var en redaktionsmedlem, hvilken hr Ernst Lundquists lagrar i barnkammarerotik icke gifvit någon

nattro. Genren är dessutom ej så svår att beträda. Courage blott! »Pelle var bara modig!»

Sådana sällskapsspektakel passa bättre i ett förmak med ett par dörrar till ridå, föräldrar, tanter, farbröder o. s. v. till publik på salsstolarne sedan stora salsbordet satts i en vrå. Har man då en pensionsflicka af fru Hartmans kulör så är spelet vunnet. Fru *Hartmans* spel var nästan underbart. Hon måtte ha godt minne sedan sin egen pensionstid eller också dagligen studera speciet. Hon spelade ej, hon *var*, som landsortstidningar bruka säga, på höjden af yra. Intet kan tänkas bättre gjordt, hvarken i min, gest, eller uttryck. Mätte blott ej den fasliga Stockholmsdialekten bita sig fast och hindra fru H:s framsteg »i den högre koren», hvartåt hon berömligt syftar.

Frk. *Pettersson* var ej så lyckligt lottad af förf., flickan hade fått brorslotten af de qvickheter, som funnos. Frk. P:s kostym var derjemte illa funnen. Hon skulle varit ypperlig som sjökadett, ett vitæ genus, som kunnat uppkalla diverse roligheter af förf. Att hon dock talade, marscherade, svor och älskade som en hel karl är öfverflödigt nämna då det gäller en sådan glänsande pojkvirtuositet som hennes. Litet lifigare kunde dock tempot ha varit. Egenkärleken fick för stor plats, omedelbarheten för liten. Dråpliga detaljer saknades dock ej, såsom den (omedvetna?) kostliga härmningen af hr Ödmanns kända föredrag med dess dubbla r-ljud, stötiga begynnelsestafvelser o. s. v. Till sist visade sig frk. P. som en ganska duglig valsör hvarförutom det hela gick som en dans och framkallade stort bifall men ej författaren, som för dagen kallade sig Enoch Helén. Anledningen obekant. Förf. dess mer.

Från parkett.

Några intryck och reminiscenser från de sista månaderna.

Ur teater-, literatur- och tidshistorisk synpunkt kunde »Mäster Olofs» slutliga upptagande på Dramatiska teatern väl vara egnadt att framkalla reflexioner af ganska bitter och nedslående art. Vill man emellertid för tillfället undvika slika tankar och taga saken mera godmodigt, så kan man t. ex. nöja sig att draga sig till minnes och ur en enda detalj-synpunkt på denna pjes' historia tillämpa hvad Levertin och Heidenstam på ett ställe i sin kvicka och för våra kritici och speciellt för våra hemmavarande författare begrundansvärda broschyr, »Pepitas bröllop», säga om kritiken. De tala i följande hädiska ordalag: »Inom literaturhistorien representerar kritiken vanligen det löjliga, det som trippat fram med lorgnett och peruk, men som, slutligen jagadt på flykten, fått skrattsalvor till grafringningar och glömskan till bautasten.» A propos så att säga styckets förhistoria skulle det kunna vara nog med så pass mycket af citatet, men med färskt intryck af en och annan nyare kritik både beträffande Strindberg och andra moderna författare kan resten af citatet godt få följa med jämte en varm rekommendation till vederbörande att se sig i spegeln. De båda författarne fortsätta sålunda: »Den moderna kritiken har ärft lorgnetten och peruken och fara är, att den därför också får ärfva begravningsceremonielet.»

Men innan begravningsklockorna ljudit, är väl ej annat att göra än en stillatigande reverens för exempelvis den ogement imponerande, om ock i all sin viktighet och visdom omedvetet komiska lärdom, emot hvilkens »oss synes ingen appell lär finnas, då densamma liksom med en pekpinne på pricken demonstrerar hvar Mäster Olofs författare i sin ungdomliga häftighet och »omogna frihetsvärme» förryckt de hand-

lande personernas (förmodligen i skolböckerna) »historiskt fastställda» karaktärer och trädt den konstnärliga sanningen för nära (en fras som låter något). Och likaså inför den pedagogiska skarpsinnighet, för hvilken pjesskrifningskonsten ej längre synes ha några — teoretiska — mysterier och hvars spaltföreläsningar öfver den dramatiska konstens lagar troligen äro lika själfständiga och grundliga som beredvilligt meddelade. När man så från sistnämnda håll får mottaga först en förintande analys af »den naturalistiska dramatiken» och sedan den domen öfver Strindbergs »Fordringsegare», att den pjesen är »en helt banal och meningslös historia, der frånvaron af menckliga rörelser, menckliga passioner nödtorftigt ersatts af en torr reflexion, en förment djupsinnig »psykologisk» analys» — ja, såväl i detta som ofvan antydda fall baxnar man och skäms naturligtvis djupt öfver sig sjelf, för hvilken det säger alldeles stopp i försöken att fatta dessa nya prof — i synnerhet det sistnämnda — på den högre visdom, som esomoftast är utmärkande för dessa båda kritici i hvar sin stad — såvida man inte förhärdat sig och skäms för deras skull.

Hur pass framtidsvaraktig och omfattande betydelsen må beräknas af upprättelsen och fredsslutet med »Mäster Olofs» och »Röda rummets» författare, är själfklart alldeles omöjligt att gissa; faktorerna äro dertill för många och variabla. Som en yttre bekräftelse på en allt allmännare insigt om författarens betydelse för den svenska literaturen, var det emellertid en tilldragelse af glädjande natur. Tillfredsställelsen skulle dock varit ännu större, ur den dramatiska konstens och literaturens synpunkt, om uppförandet af »Mäster Olof» varit sådan, att man kunnat säga att landets hufvudstad egde åtminstone en dramatisk scen, hvars personal med lif och intresse och förmåga ginge till lösningen af sådana uppgifter.

Men så var det beklagligen ej, och det utgör en ytterligare bekräftelse på den ytlighet och ensidighet i bildning och intresse som är förherskande vid våra teatrar, så väl bland de ledande som personalen för öfrigt. Det var endast sekunda eller tertia gradens konst som då uppvisades. Den ende som satte verklig kläm och stil på sin roll var hr Hillberg som Brask, och äfven hr Bäckströms munk var karakteristisk. Fröken Klefberg och fru Fahlman, hvars yttre habitus ej synnerligen lämpade sig för en dylik uppgift, gjorde visserligen hvarjehanda med god rutin, men det var ej nog. Hr Thegerström, hvars stora föregående förtjenster berättiga honom till

en hedersplats bland teaterns emeriti, sökte i denna som i andra saker genom ett bullersamt spel dölja, hvad han ej längre förmår ge i verklig karakteristik. Som elevarbete var hr Skånbergs Mäster Olof hyggligt och lofvande. Men från att erkänna detta och till att blåsa upp honom som storhet, för hvilket ändamål inte 'ens Schiller får vara i fred*, utan måste hjälpa till hvad reklamtelegram, korrespondenser och lagerkransar ej mäktat, är ett icke så litet steg, som endast ovanligt förblindadt omdöme eller tarfigt geschäftsmakeri kan taga ut och det till största skadan för föremålet. Hr S. synes ega en viss grad af intelligens, kraft och känsla i sitt spel och tal; men för litet af allt detta för en sådan roll, utan att ens fästa sig vid bristerna i rutin och teknik. Det är i grund och botten något rätt prosaiskt hos honom, och han eger synbarligen icke den bildning och lifserfarenhet och reflexionsförmåga, som fordras för att rollens ord skola hos honom finna någon verklig och själfständig resonansbotten.

Det förtjenta erkännande, hvilket »Mäster Olof» såsom literär produkt ändå under tidernas lopp tillvunnit sig, kommer måhända ännu motsträfvigare att egnas »Fordringsegare». Ämnet är för obehagligt, gudbevars. Men dess tid skall komma, ty det är ett i högsta måtto förtjenstfullt stycke. Oaktadt hvad som kunde brista i utförandet gjorde det ock vid den s. k. Strindbergsmatinéu på Svenska teatern ett ovanligt gripande och medryckande intryck. Det är en kraftig, men på samma gång mer konstnärligt beherskad lidelse än i Fadern, som ger det anda och lif. Replikerna äro smidda med ett mästerskap och en energisk genialitet, som låter dem tränga djupt in, karaktärerna äro lefvande och den kvinliga hufvudpersonen mera konkret än den motsvarande i Fadern; den dramatiska byggnaden verkar förträffligt. Funnes någon teater med verkligt planmässiga literära sträfvanden, borde naturligtvis det stycket likasom de flesta andra af Strindberg tillhöra dess fasta representativa repertoar, som ständigt skulle hållas uppe och i ära. Men att bilda en fast repertoar tyckes ej ligga för våra teatrar, så snart det inte gäller »En telefon», »En räddande engel» o. d.

Utförandet af »Fordringsegare» var delvis ganska för-

* Jfr en viss taktfull annons i St. D. till »Georg Skånberg (Mäster Olof)».

tjenstfullt, särskildt hvad fru Dorsch beträffar. Det manér, hon gjort till sin andra natur, var här i viss mån berättigadt och karakteristiskt, så mycket mer som det var prisvärdt dämpadt, hvarigenom särskildt vissa yttranden och scener i pjesen, som eljest lätt kunnat slå öfver till karrikatur, verkade det åsyftade resultatet. Hr Hjertstedts spel var äfven på flera ställen väl genomtänkt och godt.

Orätt vore att förneka, att icke Dramatiska teatern understundom under detta år vidtagit åtgärder, som länder den såsom konstitution till verklig heder och i dessa bedröfliga kaotiska teaterförhållanden, som tyvärr tyckas bli kroniska, äro att betrakta som ljusglimtar. Skada blott att de komma endast glimtvis och ej som regelbundna yttringar af en planmessig, af konstnärliga intressen ledd regim. Upptagandet af Gogols »Revisorn» var en dylik förtjenstfull handling, och sådana stycken som Kärlekens komedi, Mäster Olof, Revisorn äro prydnader på hvilken teaters repertoar som helst, när man fäster sig endast vid synpunkten af styckenas eget värde. Men betecknande nog blef ej heller utförandet af Revisorn något vidare utmärkt. Både hos hr Bäckström och hr Personne är, som hvar människa mången gång varit i tillfälle se, fantasien af naturen för vingklippt. De lika litet som öfriga medverkande gingo med tillräckligt saftigt humör och feststämning till sitt arbete, om ock den förstnämde synbarligen nedlagt mycken omsorg på utarbetandet af sin uppgift. Hr Personne, som ej ens tycktes säker på minnesläxan, tycktes deremot ha tagit saken mera lättvindigt och plockat i hop litet hvarstans bland sina föregående »skapelser».

Våren och sommarinbrytningen äro i naturen förnyringens och kraftförvärfvandet tid. För Dramatiska teaterns association kommer då deremot den ljufliga stund, när dess medlemmar få slå sig ned kring kassan och dela den stora belöningen för deras samvetsgranna flärdlösa arbete i konstens höga tjänst. I år lär dock en förnyingsprocess komma till stånd, och den säges bestå i afskiljandet från teatern af några af de odugligaste af de yngre, naturligtvis utan att man haft energi att taga steget fullt ut. De som befunnits värdiga att engageras i stället tyckas dock för denna heder mera haft att stöda sig vid släktskap eller relationer än oomtvisteligt och bepröfvadt konstnärsskap. Man synes ock icke ännu åtminstone vidtagit åtgärder för att förse sig med pröfvade krafter, redo att rycka in i stället för de många, hvilkas otjenstbarhet endast

är en tidsfråga, så vida man inte vill erkänna den redan ha inträdd. Sverges förnämste i verksamhet varande komiska skådespelare har varit tillgänglig; dessutom ha utanför Dramatiska teatern gått åtskilliga begåfvade krafter, hvilka både skulle kunnat göra nytta vid teatern och hvilka man dessutom bort taga vara på, enär deras utilitet på längden ej kan ha godt af det ständiga sysslandet med meningslös eller smaklös repertoar, försatta som de kanske till på köpet äro i det håg- och intresseförstörande läget att de måste använda sin mesta omtanke på att af oordentliga teaterdirektörer få ut en smula af sin lön.

Hur mycket än direktören en *survivance*, hr *Personne*, kan få rum med inom sin verksamhetssfer — elevskolan har ju nu sist förts dit, förmodligen för att han skall lära eleverna tala välljudande utan alla biljud eller snöflingar — och ehuru han ju alltid har tillfälle att låta hr *Hillberg* befatta sig med uppsättningen af större skådespel, för hvilka han ej tyckes intressera sig, så är det dock gifvet att det ordinarie regissörskapet måste inverka distraherande på hans utöfvande »konstnärsskap», hvaraf åter teaterns prestige något lider. Det vore därför måhända välbetänkt, om associationen en gång sökte förvärfva sig någon som kunde uteslutande egna sig åt regissörskapet och dermed äfven förenade ett instruktörsskap, hvilket senare hr *Personne* svårligen lär göra anspråk på att anses ha utöfvat.

* * *

Tvänne gästspel ha någon långvarigare tid tagit publikens uppmärksamhet i anspråk, fru *Hennings'* och hr v. der *Ostens*. Två gästspel som varit hvarandras diametrala motsats ur synpunkten af den konstnärssambition, som yttrar sig i ett sorgfälligt och detaljeradt utarbetande af resp. uppgifter.

Fru *Hennings'* förnyade gästspel leder till en mer ingående och lugnare kritisk kännedom af hennes konstnärsskap, än det var tillfälle till förra året. Man kan å ena sidan tydligare urskilja konstnärrens begränsningar och svaga punkter, men också mera medvetet uppskatta det verkligen briljanta i detta konstnärsskap, som afgjort ställer i skuggan hvad våra inhemska skådespelerskor, äfven de af publiken och kritiken mest uppburna, på länge presterat. På samma gång man får ögonen något mer öppna för begränsningen, kan man ock lättare förstå uppkomsten af den ganska starka opposition, som flerstädes inom Köpenhamnspressen framträdte mot henne.

Det förefaller, för att något precisera de egna intryckena, som om en icke ringa del af dessa svaga punkter hade sitt upphof i något, som icke är sällsynt hvarken hos stora och små artister: i bemödandet att glömma och dölja, att man icke längre har ungdomen och naturen till sina hjälptrupper. En öfverdrifven nervositet får understundom träda i stället för naturlig osökt liflighet, får som t. ex. i »Vi skiljas» i förening med tekniken dölja frånvaron af en underström af frisk sensualitet; »sötheten», barnligheten och oskuldskraften framträda ibland i en vida högre potens, än den naturliga instinkten tyckes ha bort angifva.

Huruvida i diktionen insmyger sig ibland något tillgjordt sött och barnligt och derigenom mindre naturligt, är en sak som en svensk icke kan tilltro sig med säkerhet afgöra, gärna öfverlåtande åt t. ex. en norsk recensent att förkunna att hr v. der Osten talar svenska felfritt och flytande och åt den danska pressen att ha berömt det manérfria i Lindbergska diktionen.

Med dessa antydda reservationer förblir intrycket af fru Hennings' konstnärlighet i sina stora hufvuddrag detsamma som framhölls i förlidet års majhäfte. Man måste beundra denna ypperliga individualiserings- och nyanseringsförmåga, detta utomordentliga herravälde öfver röst, ansigte och kropp, denna teknik, inför hvilken mången hemmavarande artists på god tro af vaneslöa recensenter för dess tekniska förträfflighet prisade framställning visar sig som beskedligt diltantarbete.

De roller, hvori fru Hennings hittills i år varit ny för oss, ha varit Agnes i Fruntimmersskolan, Cyprienne i en ny originaltrogna och pikantare och roligare öfversättning af Divorçons samt i Kung Midas och det har varit första rangens prestationer allesammans. I Fruntimmersskolan verkade bäst naiviteten och uppläsandet af budorden i äktenskapskatekesen, i »Vi skiljas» andra akten och en viss skålmsk fråga vid bordet i tredje akten samt i Kung Midas den stora scenen i andra akten med dess energiska utbrott och så vansinighetsscenen i sista akten, der skrattet klingade vidunderligt hemskt. Om och ungdomsblodets opposition i första akten af Divorçons ej fann fullt resonans, så var det för den, som endast sett fru Brunos personligen så behagliga och fru Lindbergs rättframma, svenskt hyggliga Cyprienne, som en helt ny pjes.

Om motspelet från teaterns egna artister skall anses ha varit teaterns anseende värdigare än i följ är svårt att säga.

I »Fruentimbersskolan» var det mindre väl beståldt med hr Thegerström, Hamrin etc., men å andra sidan var hr Bäckströms och frkn Åhlanders tjeuarpar särdeles duktigt gjordt i den rätta stilen, och i »Vi skiljas», der den långsamma och dåligt utförda inledningsscenen mellan hr och fru Hamrin betänkligt stack af mot det öfriga, briljerade hr Fredrikson.

Intrycket af »Kung Midas», det så omtalade, omskrifna och framreklamerade stycket, var ganska ofördelaktigt vid premieren, ofördelaktigare, än en första genomläsning hade gifvit aning om, och äfven ofördelaktigare än hvad man efter en senare förnyad genomläsning tycker att det borde ha varit. Två omständigheter medverkade nog dertill och försvåra ett rättvist bedömande af styckets förtjenster och fel. Dess egenkap af polemiskt tendensstycke förutsätter förutom frihet från partifanatism närmare kännedom om norska förhållanden än allmänneligen förefinnes. Den andra omständigheten var det mindre värdade, intresselösa utförandet af de svenska artisterna.

Men frånsedt detta och äfven med stark sympati för tendensen att häfda relativitetens lag och att ge ett skarpt hugg åt det uppblåsta, själfbelåtna entreprenadskapet af sanning och sedlighet och med erkännande af författarens satiriska talang och andra förtjenster, så är dock styckets storhet reklamens verk. Och det fastän dialogen mångenstädes är kvick och åtskilliga situationer dramatiska och somliga karaktärer intressanta. Ena hufvudpersonen, Ramseth t. ex., med hans halfbildning och själf-tillit och egoism på botten. Något svenskt motstycke ha vi precis inte. Det är, som om vi skulle sätta ihop element lånade från vigtiga skollärare- och boudklockaretyper, frikyrkliga nykterist- och sedlighetstalare och redaktörer eller kvinnosaksmän å la pastor Ekman, hrr v. Koch, v. Bergen o. d., men dertill något af en naiv nordisk Bellac, som genom sitt ordflöde hypnotiserar sig själf och sin kvinnopublik. Till full klarhet rörande den kvinliga hufvudpersonen är svårt att komma. Hennes absoluta uppgående i den döda mannen, hvilket ej harmonierar fullt med hennes icke-obenägenhet för de lefvande herrarnes uppmärksamhet, motiveras eller tecknas ej så öfvertygande klart, att derur framgår som en absolut oundviklighet det slutliga vansinnet. Det blir en olöslig gåta för åskådaren hvarför

* Att som korrespondenten C. L. med etisk indignation förinta det, derför att Björnsterne Björnson såsom *offentlig* person påstås ha delvis varit modell för Ramseth, är barnsligt. En så oförbrännelig polemiker som B. B. bör väl snarare vara mindre fredlyst än andra.

hon lägger en så alt bestämmande vikt på mannens försäkran på dödsbädden. Det är denna oklarhet som dräper stycket.

Oklart och tröttande verkar ock flerstädes dialogen just i följd af författarens åtrå att låta den verka naturligt och därför för ofta komma fram i öfverdrifvet korta och afbrutna meningar, omtagningar etc.

Den ende af svenskarne som satte någon karaktär på sin roll var hr Hillberg; det var kraft och myndighet, så att han blef dominerande. Men det var något för tungt och mörkt, skulle varit en mer öfversvallande lyrik i de ordrika utbrotten. Förnämsta skulden till den uteblifna framgången låg hos herr Rydgren; han skulle bredt ut sig med mycket mera gejsjt, humör och kläm, så att han kommit mera i nivå med de båda hufvudpersonerna. Både han och hr Palme, som emellertid var rätt sympatisk, trädde för mycket i bakgrunden, voro för svaga, att man med tillbörligt intresse kunde följa med kampen mellan dem och Ramseth. Bipersonerna gjordes skäligen enkelt; hr Hamrin, i hvars konstnärsskap simpelhet och karrikatur är det centrala, gjorde en rolig typ onödigt ofin.

Hr *von der Ostens* gästspel på *Svenska teatern* har antagligen varit lika fägnasamt för hr v. der Ostens kassa och teaterentreprenörens affärer som det tycktes vara uppbyggligt för den täta dampublik, hvilken, väl närmast ditlockad af hans *bel-ami*-apparition, fylde salongen. Men eljest har detta gästspel, såsom det denna gång gestaltade sig, varit en bedröflig tilldragelse. Bedröfligt har det varit att åse, huru en skådespelare, som, om ock icke af allra första kvalitén, dock besitter vissa egenskaper, hvilka under förutsättning af vederbörlig takt och omsorg skulle kunna göra hans prestationer till ganska erkännansvärda, har så liten aktning både för konsten och publiken, att han ger sig åstad till ett främmande land för att skylta med något så slarfvigt och dåligt som i år. Han har äfven under föregående gästspel visat stor benägenhet för slarf, men det har blifvit värre gång för gång och i år var det rent anstötligt. Fullt ut lika bedröfligt har det också varit att bevittna flatheten och servilismen eller ömdömeslösheten hos den mera inflytelseegande kritiken gent emot hr v. der Osten. Hade den gjort sin skyldighet och sagt bestämdt ifrån, hade derigenom väl utträttats hvad som närmast tillkommit en regissör med insigt och allvar, om Svenska teatern hade haft någon sådan, nämligen att afstyra de värsta

orimligheterna och bland annat klargöra för den fräjdade gästen det lämpliga i att åtminstone inte såsom nu vårdslösa sjelfva lexan och uttalet, detta senare så mycket mer som han dervidlag alltid är i stort behof af öfverseende. Hans spel som Otello, Garrick och Rochester må denna gång vittna om honom som skådespelare; de båda senare rollerna må ock vittna om den konstnärliga ambitionen i afseende på repertoarvalet. Förmodligen ville han ställa sig på teaterentreprenörens smaknivå, och Jane Eyre var ungefär lika god som Ringaren i Notre Dame och En fattig ung man etc.

Hans Otello reducerade sig i år snart sagdt till hemskt grimaserande, låtande och skrikande samt gångande af och an; det imponerande och skakande slog öfver till raka motsatsen; den konstnärliga beherskningen och detaljutarbetningen hade försvunnit, och de funnos lika litet i Garrick och Rochester. Figuren och utseendet, nästan platt ingenting annat. Hvad Garrick beträffar, gjordes dryckesscenen groft, då var hr Svedbergs spel som berusad vida mer präglad af konstnärlighet.

Otello gafs för öfrigt miserabelt; det enda af något intresse vid denna repris var fru Geijerstams debut som Desdemona. Debut torde vara rättaste beteckning på detta något för pretentiöst förebådade gästspel, och den utföll öfverraskande väl i betraktande af den obetydliga dramatiska rutin hon kunde ha förvärfvat i elevskolan och under en tämligen kortvarig anställning med få uppgifter vid operan. I hvad mån det goda resultatet är att tillskrifva den goda handledningen af hr Hillberg eller graden af begåfning, är naturligtvis ännu omöjligt att säga. I hennes spel och tal var känsla och förstånd och uttrycksfullhet i mimiken, men hennes naturell torde gjort att Desdemona blef transponerad öfver till en annan sfer än den rätta. Det blef något af en snäll borgarflicka, som — ibland med något af en kälen kattunge — var sin man varmt tillgifven. Af patricierns dotter med nobless och värdighet i hållning återfans ej mycket och likaledes ej synnerligen af den skära kyskhets poesi, som torde böra omstråla Desdemona. Det föreföll derjämte, som om organen med ett visst tvång måste hållas tillbaka inom det område, der uttrycket för det mjukt kvinliga och känsliga brukar vara att söka. Med minnet af en liten roll i »Det var en gång» tyckes därför begåfningen ha lättast att finna sig till rätta bland och mest peka på uppgifter på ett mera borgerligt, ett mera friskt burleskt område. Hr Ranft har i allmänhet på de båda sista

ären gått tillbaka som skådespelare i stället för framåt. Hans Jago är också sämre än förut. Den har sjunkit allt djupare i fantasilöshet och torrhet. Hans sätt att tala rollen symboliseras bäst af en skjutskärras enformiga lunk i sakta mak landsvägen utefter, och mimik och gester vittnade om en genomprosaisk ytlighet, som hvad intelligensgraden beträffar ej var lika utpekulerad som pjesens Jago. Hr Gardts Gratiano är af gammalt ett minnesvärdt konststycke i det omedvetet genomparodiska, och fru Gardt hade klifvit högt upp på koturnen och deklamerade med en energi, som lemnade hr Lundbergs kraftiga bemödanden i den vägen långt bakom sig.

Det enda af något intresse, som presterats på denna teater under senare tider, har varit förutom Strindbergsmatinén, hvarom redan talats, »Broder Rus», en med åtskillig talang, men med bristande koncentration och smak utförd målning från reformationstankarnas brytningsperiod i Danmark. Maskerad som en mörk Kristus visade sig der hr Hjertstedt, hvilken som teaterledare och regissör uppenbarligen är — beskedligast sagdt — ett stort misstag, öfverraskande väl till sin fördel som skådespelare, särskildt när man betänker bristen på skådespelare, användbara i jeune-premierfacket. Figuren var smidig och jämförelsevis elegant, han talade intelligent och med god känsla. Mera lyriska partier och känsloutbrott, der det dock gälde iakttaga en viss beherskning, syntes mera ligga för honom. I en vanlig stilla dialog åter kom nämligen understundom fram något flackt i organen, som kanske på längden skulle upphäfva det goda intrycket. Hr Holmqvist hade ställen i sin hufvudroll der han var rolig och karakteristisk, särskildt en hans föredrogs ypperligt, men ingalunda blef det en af hans glansroller. I betraktande af den respekt, vaneslapphet eller tröghet i ingeniet, som esomoftast far på recensenter, då de skola yttra sig om »erkända» artister, var det på sätt och vis rätt underligt att de just i denna pjes skulle känna sig så obehagligt afficerade af den förkonstlade ungdomlighet och liflighet, som fru Dorsch presterar. Hvarför kunde inte det lika väl godkännas som någonting förträffligt som i en hel mängd andra af hennes roller under året, t. ex. i Garrick, Jane Eyre, der det yttre — på afstånd — verkade öfverraskande ungdomligt, men der organ, tal, minspel och rörelser ingalunda voro präglade af ungdomlig mjukhet och naturlighet.

Södra teatern kartar sig uppenbarligen uppåt i opinionen. Den har haft tur med flera program, den nye direktören ligger

i och arbetar flitigt med uppsättningar och sujetter och tisslar och tasslar med de mäktige herrar, hvilka influera på teaterbesökarnes föreställningar, och dessutom har företaget haft ett godt handtag i alla de missgrepp och besynnerligheter, den farligaste konkurentteatern gjort under året. Men opartiskt sedt så spelas det dock på Södra teatern med några få undantag beträffande de äldre ganska dåligt och med repertoaren är det både si och så, trots deras hedersomnämde direktör och dess literära smakråd. De senaste med literära anspråk på framträdande pjeserna voro två från danskan, Under snöyran af Hostrup och ett ganska ledigt och roande proverb, Skvaller, af Einar Christensen, Broder Rus' författare. I det förra stycket återfann man visserligen på sina ställen det godmodiga Hostrupska humöret och förmågan af täcka hemlifsstämningar. Om det ock antagligen bättre skulle lyckas några större talanger än hr Wagner och fru Christiernsson att försätta åskådaren i sådan stämning, att han kundo förhålla sig mindre skeptisk mot sjelfva hufvudhandlingen, så verkade den i och för sig i högsta grad osannolik. Hr Wagner som patetisk och rörd är inte just uppbygglig och fru Christiernsons gester (imiterade från fru Almlöf?) och ofna spel i öfrigt utestänga henne uppenbarligen från det känslsammas och stämningsväckandes område. Som ung, elegant och spirituelt konverserande societetsdam i baldrägt passar hon enligt hvad man kunde se i »Skvaller» ungefär lika bra som hr Hirsch med sina kautschukgubbsmanér som balkavaljer.

Gasparone.

Tillägg och rättelser

till art. »Arbetarefrågan» i aprilhäftet.

Å sida 313 har genom korrekturfel kommit att stå »socialistlagen af 1876» i st. f. 1878.

Föränledt af ett tryckfel i Bramsens bok står å s. 315 en »väl lyckad» arbetareorganisation i st. f. en »väl ledd» sådan.

Trade unions äro (s. 311) genom ett misstag angifna såsom äfven varande förbruksföreningar. Dessa senare (med sin lag af 1871 om »Industrial and Provident Societies») äro dock till sin organisation skilda från Trade unions men likasom dessa inregistrerade.

Att tyska socialistlagen »förbjudit» arbetarne att associera är ju, bokstafligt taget, för mycket sagdt, och tanken borde ha uttryckts så, att man lagt sådana hinder, som gränsa till förbud, i vägen för en dylik fri association.

Det borde uttryckligen anförts, att äfven ålderdoms- och invalidförsörjningslagen antogs i Tyskland i fjol. Denna fråga är dock af så stort omfång, att gränserna för artikeln om arbetarefrågan ej tilläto dess behandling enligt de olika synpunkter, hvilka äfven hos oss framställt sig.

Under omtalandet af normalarbetsdagen borde anförts, att en maximaltid — 11 och 10 timmars effektivarbete — införts genom lag i Österrike och Schweiz, äfvensom att stämningen i England tyckes vara för 8 timmar, men att man knappast torde komma att fastställa detta genom lag utan endast genom öfverenskomelse, såvida det låter sig göra utan lönenedsättning.

Kr. Winterhjelm.
